

LATŠO DIIVES

Opetushallituksen romaniväestön tiedotuslehti

1 • 2020

In memoriam
Viljo Koivisto,
sivu 4

Kuulumisia
Varsinais-Suomesta,
sivu 6

Käsityksemme
koulusta muuttui,
sivu 14

Romanilapset
varhaiskasvatuksessa
ja esiopetuksessa,
sivu 16

Tässä numerossa >

14

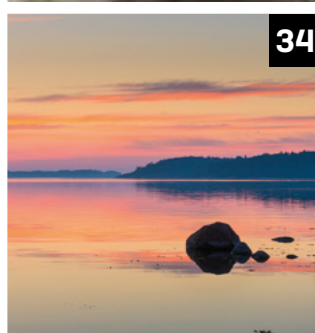
16

24

32

34

3 Pääkirjoitus

4 In memoriam Viljo Koivisto

5 Romanikielen elvytysohjelma

6 Kuulumisia Varsinais-Suomesta
– Tino Ahlgrenin koulu sujui laulaen
– Karita Palm: lapsi- ja perhetyössä tarvitaan herkkyyttä ja sydämellisyyttä
– Jani Määttä tilataan töihin, kun tarvitaan siivousalan erityisosaamista

14 Päällikön palsta
– Käsityksemme koulusta muuttui

16 Romanilapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

22 Varhaiskasvatus on lapsen oikeus

24 Elämäntapana leikkiminen

26 RomaMedia – uusi osallistumisen kanava romaniyhteisölle

30 Kahvikupin mittaiset terveiset
– Ihmisoikeudet sydämenasiana

32 Holokaustin muistojuhla

34 Minun mielestäni
– Käsienpesu – meiltähän tämä käy!

36 Ajankohtaista
– Kunniamerkki äitiydestä Irja Grönforsille
– Opiskelu voi olla oman näköistä
– Romanikielen ja -kulttuurin oppiaine

LATŠO DIIVES

Opetushallituksen romaniväestön tiedotuslehti 1 • 2020.

TOIMITUS

Opetushallitus
Romaniväestön koulutus
PL380, 00531 Helsinki

TILAUKSET JA

OSOITTEENMUUTOKSET
miriam.schwartz@oph.fi

Osoitteen muutoksen yhteydessä tulee mainita myös entinen osoite.

PÄÄTOIMITTAJA

Miriam Schwartz
miriam.schwartz@oph.fi

TOIMITTAJA

Susanna Rajala
susanna.rajala@oph.fi

ULKOASU JA TAITTO

Innocorp Oy
Milla Toro
milla.toro@innocorp.fi

KANNEN KUVA

Juki Visuri

PAINOPAIKKA

Grano Oy
ISSN 1238-4593

OPETUSHALLITUS
UTBILDINGSSTYRELSEN

Kuvaaja: Mona Salminen

Turvataan lastemme leikit

Me juoksimme pitkin metsiä. Rakensimme majoja ja keijukaiskoteja sammalmättäille. Kuvittelimme saapuvamme satumetsään, jonka vartijoita saimme olla. Nuuhkimme kosteaa sammalta ja paikkasimme haavoja ratamoilla. Poljimme savusieniä. Söimme ketunleipää ja järjestimme päästäisten ja pikkulintujen hautajaisia. Hautajaislauluna raikui ”Jänis istui maassa”.

Elämän pohja, arvot ja tulevaisuus rakentuvat palasista, joissa lapsuus näyttelee merkittävää roolia. Myös valmiudet elinikäiselle oppimiselle tarjoillaan osin jo vauvaiässä, mutta etenkin varhaislapsuudessa. Sosiaaliset suhteet, vertaistuki ja aikuisten malli ovat lasten kehityksen peruspilareita. Leikki on lapsen työtä. Kyseinen työmaa tarvitsee kasvattajien luomia mahdollisuuksia mielikuvituksen kehittymiseen.

Kasvattajien rooli on korostunut ajassa, jossa elämme. Yhteiskunnallinen tilanne ja terveydelliset uhkatekijät ovat pakottaneet kasvattajia miettimään tarkemmin vanhemmuutta, ajankäyttöä, vastuuta ja lasten etuja. Monet vanhemmat ovat oppineet arvostamaan sekä opet-

tajia että varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöä. Opetus- ja kasvatushenkilöstö on puolestaan joutunut keksimään uusia ja innovatiivisia tapoja opettaa lapsia.

Siinä missä moni vanhempi taistelee kotihoidon ja etäkoulun kurimuksessa, myös virkakoneisto on joutunut miettimään työskentelyä uusiksi. Työt eivät ole hävinneet, toteutustavat ovat vaatineet sekä teknologiaa että luovuutta. Kuluvana keväänä olemme toimittaneet vuoden ensimmäistä Latso Diivestä. Romanilasten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen selvityksen julkaiseminen on siirtynyt muiden tapahtumien ohella syksyyn. Romanikielen elvytysohjelman valmistelu on alkanut ja samaan aikaan Opetushallituksen perustehtävien puitteissa saamme olla kehittämässä suomalaista opetusta. Tässä lehden numerossa päätemana ovat lapset ja nuoret. Heissä on tulevaisuutemme, joka tulee jatkumaan nykyhetken haasteista huolimatta. Turvataan tulevaisuus ja lastemme leikit. *

Miriam Schwartz

Suomen romanikielen Mikael Agricolan, opetusneuvos

Viljo Koiviston muistoksi

Opetusneuvos Viljo Koivisto (s. 8.11.1931 Ilmajoella) menehtyi 88 vuoden ikäisenä 6.2.2020 Seinäjoella. Koivisto oli hengellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaja sekä Suomen romanikielen uranuurtaja, romanikielen Mikael Agricolaksi ja Elias Lönnrotiksikin kutsuttu. Koivisto oli työskennellyt 1950-luvulta lähtien romanien hengellisen elämän kehittämiseksi ja heidän elinolojensa parantamiseksi, opettanut romanikieltä sekä laatinut useita kielen oppikirjoja ja sanakirjoja.

Viljo Koivisto tunnetaan kaikkein parhaiten työstään Suomen romanikielen parissa, niin kielen kehittäjänä, sanakirjojen ja oppikirjojen tekijänä kuin opettajanakin. Romanikielen parissa Koiviston sinnikkyys ja into pioneeriä näkyi monin tavoin. Hän oli mukana 1960- ja 70-lukujen taitteessa opetusministeriön ortografiakomiteassa kehittämässä kielelle oikeinkirjoitusosuudesta sekä laati 1980-luvulla Suomen romanikielen ensimmäiset painetut oppikirjat. Viljo Koivisto oli romanikielen sanakirjatyön voimahahmo, jonka työn voi ajatella johtaneen romanikielen tutkimuksen ja huollon instituutioiden vakiintumiseen 1980-luvulta lähtien. Tässä työssä vahvimpana yhteistyökumppanina oli Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, jonka kanssa hän jatkoi sanakirjatyötään vuosien ajan eläkkeelle jäätyäänkin vuonna 1995 opetusministeriön ja Vaasan yliopiston tutkijan tehtävistä. Myös Opetushallituksen kanssa Koivisto teki yhteistyötä erityisesti romanikielisen oppimateriaalin saralla. Hänen viimeinen kirjansa Fintiko romanengo dživiba – Suomen romanien elämää ilmestyi vuonna 2013 Opetushallituksen kustantamana.

Vuonna 1999 Helsingin yliopistossa opettamansa ensimmäisen Suomen romanikielen peruskurssin myötä Koivistosta tuli myös romanikielen ja -kulttuurin yliopisto-opetuksen edelläkävijä. Laajamittaisemmin romanikielen ja -kulttuurin yliopisto-opetus käynnistyi

Kuva: Studio Paschisky

vasta kymmenen vuotta myöhemmin. Romanikielen opettajana Viljo Koivisto ehti toimia 1970-luvulta lähtien niin lastenkodeissa ja Ruotsin peruskouluissa kuin lukuisilla aikuisille romaneille suunnatuilla kursseillakin.

Hengellinen toiminta oli tärkeässä asemassa Viljo Koiviston elämässä 1950-luvulta lähtien. Koivisto osasi yhdistää hengelliseen toimintaan romanikielen kehittämisen ja kirjallistamisen. Koivisto toimi 1960-luvun lopussa sananjulistajana ulkomailla, etenkin Kanadassa. Hän oli opettajana useilla helluntaiherätyksen romaniväestön työntekijäpäivillä sekä opetti myös Bible Collegessa Darlingtonissa, Iso-Britanniassa. Hänen kynästään syntyivät 1970-luvulla romanikielinen hengellisten laulujen kokoelma sekä Johanneksen evankeliumin käännös. Musiikkikin näytteli tärkeää roolia Viljo Koiviston elämässä. Hänet muistetaan laulu- ja soitinyhtye Romanoksen vaikuttajana sekä taitavana laulajana.

Myös romanikulttuuri ja romanien asema yhteiskunnassa olivat Viljo Koiviston sydämenasioita. Koivisto toimi 1970-luvulla Mustalaislähetys ry:n Romano boodos -lehden päätoimittajana, romanikielisten kirjoitusten laatijana ja romanikulttuuriasioiden hoitajana. Vuonna 1984 ilmestyi hänen romaneja käsittelevä kokonaisuutensa Mustalaiset. Hänen romanien ammatteja koskeva pro gradu -työnsä hyväksyttiin vuonna

1992 Helsingin yliopistossa. Viljo Koivisto oli koko ajan romanien voimakas tahtoinen ja periksiantamaton puolestapuhuja. Hän oli osallistunut romanien yhteiskunnallisen aseman parantamiseen toimimalla 1970-luvun alusta aina 1990-luvun alkuun saakka romaniasiain neuvottelukunnassa.

Koiviston työ ei jäänyt vaille ansaittuja tunnustuksia. Vuonna 2000 hänelle myönnettiin Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan ritarimerkki sekä vuonna 2010 Suomen Leijonan I luokan ritarimerkki. Suomen tietokirjailijat ry:n oppikirjailijapalkinnon Viljo Koivisto sai vuonna 2006. Samana vuonna Koivisto sai myös opetusneuvoksen arvonimen.

Allekirjoittaneella oli kunnia työskennellä Viljo Koiviston kanssa Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa 1990-luvun lopulta lähtien. Vuosiin kuului Koiviston avustamista suomi-romani-sanakirjan (2001) ja romanikielisen lukemiston Drabibosko liin (2002) toimitustyössä. Allekirjoittanut oppi tässä työssä Suomen romanikieltä sekä tutustui Suomen romanien kulttuuriin. Tätä kautta kehittyi samalla paljolti myös nykyisen Suomen romanikielen tutkimuksen perusta, josta on kasvanut vuosien kuluessa näkyvä pohjoiseurooppalainen tutkimuskeskentä. Koivisto korosti koulutuksen ja työnteon merkitystä. Esimerkillään hän innosti ja kannusti monia muitakin nuorempia romanikielen parin. Viljo Koiviston rikas ja monipuolinen perintö elää Suomen romanikielessä aina viranomaisten käännöksiin ja yliopisto-opetukseen saakka. *

**Sipoossa vapunpäivänä 2020,
Viljo Koivistoa kiittäen,
Kimmo Granqvist**

**Södertörnin korkeakoulun
romanitutkimuksen professori,
Uppsalan yliopiston vieraileva
romanitutkimuksen professori ja
Helsingin yliopiston romanikielen ja
-kulttuurin yliopistonlehtori**

Teksti **SUSANNA RAJALA**

Romanikielen elvytysohjelma

Kielen elvyttäminen vaatii aina monenlaisia toimenpiteitä, eri tahojen yhteistyötä ja tietysti kielenpuhujien omaa aktiivista osallisuutta. Romanikielen elvytysohjelman suunnittelu on tänä keväänä annettu opetus- ja kulttuuriministeriöstä Opetushallituksen tehtäväksi. Se, että elvytystoimia ryhdytään nyt suunnittelemaan, on vaatinut useiden tahojen pitkäjänteisen työn.

Romanipoliittisen ohjelman neljäs toimintalinja ”Romanikielen, taitteen ja -kulttuurin säilymisen ja kehittämisen tukeminen” sisältää yhteensä 17 toimenpidettä. Näistä toimenpiteistä Romanikielen elvyttämisen kansallisen toimenpideohjelman laatiminen on korkeimman prioriteetin asemassa.

Romanien oma osallisuus romanikielen elvytyksessä on aivan keskeistä. Tämän kevään koronarajoitukset ovat estäneet perinteisiä romanien kuulemisia ja keskusteluja. Kaikki työskentely on nyt ollut puhelimella ja etäyh-

teyksiin ylläpidettyä ajatustenvaihtoa. Romanikielen elvytysohjelman tavoitteista on kesällä ja syksyllä mahdollista kuulla romaniväestöä sähköisesti. Syksyllä voimme toivottavasti käydä keskustelua yhdessä valtakunnallisilla romani-asiaain neuvottelupäivillä Savonlinnassa – ainakin etänä. Jos koronarajoitukset antavat periksi, toteutuu syksyllä Opetushallituksen suunnittelema Viljo Koiviston muistoseminaari. Siinä on tarkoitus käsitellä romanikielen elvyttämistä.

Romanikielen elvytysohjelmalle luodaan Opetushallituksessa kehittämisyöryhmä, johon kuuluu sekä kielenelvytyksen että romanikielen asiantuntijoita. Työtä tulee myös seuraamaan Opetushallituksen romaniväestön koulutuksen ohjausryhmä. Molemmat ryhmät kuulevat lisäksi tarvittavia asiantuntijoita.

Elvytysohjelma tulee muiden kielten elvytysohjelmien mukaisesti sisältämään ehdotuksia, jotka koskevat

romanikielen opetusta ja harrastamista, romanikielen ja kulttuuriperinnön tuntemuksen lisäämistä, romanikielen käyttöalojen laajentamista, tutkimusta, kielenhuoltoa sekä kirjallistamista, eri kohderyhmille suunnatun romanikielisen kulttuuritarjonnan ja mediasisällön lisäämistä, romanien kulttuuriperinnön tutkimusta sekä muita sellaisia yhteiskuntaelämän osa-alueita, joilla vahvistetaan romanien oikeutta tosiasiallisesti vaalia ja kehittää kieltään sekä kulttuuriaan valtakunnallisesti.

On kuitenkin tärkeää, että romanikielen elvytysohjelma kohdentuu mahdollisimman realistisiin tavoitteisiin, jotta voimavaroja, sekä henkisiä että taloudellisia, ei valuisi hukkaan. Tavoitteiden laatiminen yhdessä on keskeistä elvytysohjelman myöhemmälle läpiviennille ja onnistumiselle.*

**Susanna Rajala, opetusneuvos
Opetushallitus**

Teksti JAAKKO LAAKSO Kuva JUKI VISURI

Tino Ahlgrenin koulu sujui laulaen

– opettajatkin arvelivat, että pojasta sukeutuu viihdetaiteilija

Tino Ahlgren on turkulainen laulaja, jonka ura on ollut voimakkaassa nousussa. Suurelle yleisölle hän tuli tutuksi Seinäjoen Tangomarkkinoiden kautta, joilla Tino kilpaili ensimmäisen kerran vuonna 2010. Seuraavan vuoden tangoilla hän ylsi kolmen parhaan laulajan joukkoon. Paluu tangokilpailuun tapahtui vuonna 2018, jolloin Tino oli jälleen kolmen parhaan joukossa ja kotiintuomisina oli merkittävä titteli: Tino voitti ylivoimaisesti yleisön suosikki-äänestyksen.

kin kummastusta herättävä. Homma meni tunteisiin ja sitä myöten painiksi. Jouduimme rehtorin ja opettajan puhutteluun. Joskus kuulee tarinoita siitä, että kiusattu joutuu puolustauduttuaan opettajien hampaisiin. Meillä kävi toisin, rehtori ja opettaja tekivät koko koululle selväksi, että nimittely ei käy. Se oli hienosti tehty heiltä. Myöhemmin en ole juurikaan joutunut kokemaan kiusaamista. Silloin tällöin saattaa tietysti kohdata nimittelyä tai vastaavaa, mutta se on onneksi harvinaista.

Viime vuosi oli Tinolle eräänlainen läpimurtovuosi, jolloin artisti sai useita huomionosoituksia ja keikkarumbaa taitettiin oman yhtyeen kanssa. Tässä haastattelussa hän puhuu musiikin lisäksi mm. turkulaisuudesta, harrastuksistaan ja romaani-identiteetistään. Arvoisat lukijat: Tino Ahlgren!

Synnyit Turussa, kertoisitko lapsuudestasi.

– Olen asunut koko elämäni Turussa. Alakoulua kävin Vähä-Heikkilän koulussa, yläastetta Luostarivuoren musiikkipainotteisessa koulussa. Sen jälkeen tulivat opinnot kauppaoppilaitoksesa. Alakouluikäisenä arkeani täyttivät musiikki ja liikunta – olin innokas urheilun harrastaja, pelasín jalkapalloa ja jääkiekkoa, harrastin kamppailulajeja kuten painia ja nyrkkeilyä, yleisurheilua ja ties mitä. Musiikki oli toinen tärkeä osa elämää, harrastin sitä pienestä pitäen tavoitteellisesti. Ensimmäisen levytykseni tein ala-asteikäisenä.

Minkälaista kouluaikasi oli, olitko hyvä oppilas?

– Koulu sujui kirjaimellisesti laulaen, se oli musiikintäyteistä aikaa. En ollut mikään huippuoppilas, mutta opettajat arvelivat, että elätän itseni laululla. Heidän mukaansa vaikutti selvältä, ettei minusta tule ”seitsemästä-neljään”-työn ammattilaista. Sain myös paljon anteeksi sillä, että lauloín kaikissa koulun jouluja keväthuhlissa sun muissa tilaisuuksissa.

– Kouluaika sinänsä oli kivaa, viihdyin koulussa hyvin. Siellä oli paljon kavereita, moni heistä on edelleen ystäväni. Musiikki ja liikunta olivat rakkaimmat oppiaineet, ne pitivät minut koulussa. Myös esimerkiksi äidinkieli ja ruotsi olivat mukavia aineita – ehkäpä taustalla oli kiinnostus sekä kieleen että omien laulujen kirjoittamiseen.

Kiusattiinko Sinua koulussa romanitautasi vuoksi?

– Ala-asteella pari poikaa rupesi nimittelemään mustalaiseksi välitunnilla. Ehkäpä tumma kaveri oli silloin joten-

Minun Turkuni

Olet muissakin haastatteluissa kertonut, että kotikaupunkisi Turku on Sinulle tärkeä.

Minkälainen paikka se on?

– Turkuä voisi kuvailla kesäkaupungiksi, se on silloin kauneimmillaan – erityisesti Aurajoen ranta on upea. Turku on kiva paikka, täällä ihmisen on hyvä olla. Täällä on erittäin yhteisölliset ihmiset ja kannustava ilmapiiri. Täällä on helppo opiskella ja tehdä töitä. Turussa on paljon kaikkea, mutta tämä ei ole liian iso paikka – ei Helsingin veroinen suurkaupunki, mutta kaikkea kuitenkin löytyy. Tämä on suuri pieni kaupunki.

Olet työskennellyt jopa Turun linnassa – tunnetko hyvin Turun historiaa?

– Ainakin jonkin verran, tykkään historiasta yleensäkin. Kuuntelen tai katson mielelläni dokumentteja radiosta tai telkkarista.

Mitä hyviä hengailu- tai aktiviteettipaikkoja Turusta löytyy, vinkkaa muutama!

- Kupittaa on huippupaikka, jossa tuli vietettyä suuri osa lapsuudesta. Se on suorastaan urheilun kehto. Kesällä siellä on jalkapallokenttiä, koripallokenttiä, talvisin luistinratoja, on ampumarata, mitä kaikkea... Siellä on myös lapsille kaikenlaista; on lintupuistoa, seikkailupuistoa, sinne kannattaa lähteä koko perheen voimin. Muita mainitsemisen arvoisia paikkoja ovat ainakin Turun linnan miljö, satama ja kesäisin tori – siellä on kiva istuskella kahviloissa ja vaikka tehdä haastattelua.

Minkälaisia turkulaiset ovat?

- Turkulaisista sanotaan joskus, että he olisivat jotenkin sisäänpäin kääntyneitä, mutta minä en ole huomannut tällaista. Turkulainen on minusta yhteisöllinen, vilpitön, apunsa antava. Tyypillinen turkulainen on myös tarkkailija – kun vaikka pohjalainen saattaa sanoa, että ”me oomma meiltä ja muut meidän krannista”, turkulainen vähän katselee ja saat- taan sanoa, että jaa, jaa, vai niin.

Urheilu on Sinulla lähellä sydäntä. Oletko innokas penkkiurheilija?

- Ehdottomasti! Olen pelannut jalkapalloa TPS:ssä, sitä tulee seurattua. Samoin jääkiekkoa. Katson aika monenlaista – snookeria, tennistä, raveja. Snooker on hauska tv-laji, sellainen rauhoittava katsoa.

- Raviurheilun parista minulla on paljon hienoja hetkiä. Suvulla on ravi- talli Metsämaässä Turun raviradan kupeessa. Meillä on ollut monia kovia juoksijoita. Eräs raviurheiluun liittyvä ikimuistoinen hetki oli, kun Express Type voitti **Harri Koivusen** ohjastamana Suuren suomalaisen derbyn.

Oletko itse ollut hevosten tai hevosurheilun kanssa enemmän tekemisissä – oletko ajanut tai ratsastanut?

- Ukkiivainaa Osvald Ahlgren oli kova hevosmies, hänen kanssaan pääsin myös valjastamaan ja ajamaan hevosia siinä seitsemän-kahdeksan vanhana. Ukki otti

mukaan talleille, sain siivota karsinoita ja tehdä muita tallitöitä. Tosin hän tote- si jo tuolloin, että ”Sinulla, Tino, taitaa pysyä tuo mikrofoni paremmin kädessä kuin talikko” ja ehdotti, että voisin jättää enemmän hevoshommat osaavammille. Yhteiset hetket talleilla ukin kanssa ovat ikimuistoisia. Myöhemmin olen kuitenkin seurannut raviurheilua hänen neu- voaankin noudattaen enemmän katso- jan paikalta.

Tino, laulaja

Nousit ihmisten tietoisuuteen erityisesti tangokilpailujen kautta. Minkälainen kokemus ne olivat?

- Tangomarkkinat oli opettavainen koke- mus siitä, mitä tämä ala voi hektisyydes-

sään olla. Siellä on todella tarkat minuut- tiaikataulut ja tarkasti ennalta sovittua menemistä ja tekemistä. Tangomarkki- nat on hyvä ponnahduslauta uusille lau- lajille – tukena ovat Suomen kärkipään ammattilaiset, joille voi esittää kysymy- siä ja tukeutua heihin monella lailla. Tan- gomarkkinoilla laulajasta pidetään hyvää huolta ja annetaan hyvät eväät reppuun.

Miten katsot urasi tämänhetkistä vaihetta, miten kuvailisit sitä?

- Viime vuosi piti valtavan paljon sisäl- lään. Keikkoja tehtiin hirveä määrä. Ensimmäinen pitkäsoittolevy tuli ulos. Sain Kullervo Linna –säätion palkinnon ja minut valittiin vuoden twist-artistik- si. Mietin, että tällaistaako tämä on par- haimmillaan ja pohdin, että onko tämä

Shutterstock

se paras vuosi. Tulin kuitenkin siihen lopputulokseen, että tämä on vasta alkua!

- Tuo vuoden twist-artisti oli hauska nimitys, sen myönsi Rokkimummot-niminen yhdistys. He kiertelevät keikoilla ympäri Suomea ja mm. laivoilla ja pitävät erityisesti 1960-luvun musiikista. Heidän vuoden twist-artisti -ehdokkaista olivat minun lisäksi tangokuninkaat Jukka Hallikainen, Marko Kokko ja Kari Hirvonen. Tällä kertaa valinta kohdistui minuun – pääsin kerrankin lyömään laudalta kaikki tangokuninkaat!

Käytkö kuuntelemassa muiden artistien keikkoja?

- Tosi paljon! Tykkään katsoa, miten muut tekevät töitä ja uskon, että jokaisesta esityksestä voi oppia jotain. Tätä musiikkihommaa ei voi tehdä niin, että olisi ”oikeaa” tai ”vääriä” tapaa. Tykkään kuunnella, minkälaisista ohjelmistosta muilla artisteilla on – en arvostellakseni, vaan oppiakseni. Tykkään myös kovasti käydä tanssi-

massa. Suuri osa vapaa-ajasta tulee käytyä keikoilla.

- Bändikaverien kanssa käymme katsomassa keikkoja koulutusmielesäkin. Minulla on taustallani aika tuore bändi, eivätkä pojat ole soittaneet hirveän paljon tanssimusaa ennen tätä. Olemme ottaneet aivan projektiksi käydä Finlandersien, Varjokuvan, Saija Tuupasen ja muiden tunnettujen tanssittajien keikoilla ja katsoa, millä tavoin konkarit tekevät hommia.

Tino, romani

Mitä romanus Sinulle merkitsee ja edustaa?

- Olen taustaltani kahdesta kulttuurista, isäni on romani ja äitini pääväestö. Romanus tulee minulle sisältä, se on lämpöinen tunne. Se on vanhojen arvojen kunnioitusta ja oikeudenmukaisuutta. Vaikka ihmisiä ei saa erotella, kyllä pääväestön ja romanien kulttuureissa on myös eroja. Minä tulen

molemmista kulttuureista – olen puoliksi mustalainen, kuten sanotaan. En toisaalta halua eritellä liikaa identiteettiäni puoliksi, olen ennen kaikkea Tino, oma itseni. Ulospäin romanus näkyy minussa esimerkiksi romanien pukeutumissääntöjen noudattamisena.

- Romanikulttuurissa kaikki kiteytyy kunnioitukseen; kunnioitukseen toista ihmistä kohtaan ja erityisesti vanhempien ihmisten kunnioitukseen. Toinen romaneille tärkeä asia on puhtaus. Puhtaus näkyy kaikessa – romanit ovat jopa sairaalloisen siistejä. Hyvä hygienia, kodin puhtaus, vaatteista hyvän huolen pitäminen, kaikki nämä ovat tärkeitä. Romaninaiset ovat erittäin tarkkoja siisteyden suhteen. Toisaalta nykyään myös romanimiehet siivoavat usein – esimerkiksi kun romanimies siivoaa auton, se saattaa olla monen tunnin proseduuri, siinä käydään läpi jokainen kohta tarkasti. Puhtaus on kotoa opittua. *

Teksti JAAKKO LAAKSO

Valokuva KARITA PALMIN PERHEALBUMI

Karita Palm: lapsi- ja perhetyössä tarvitaan herkkyyttä ja sydämellisyyttä

Karita Palm on turkulainen lapsi- ja perhetyön ammattilainen. Hän on myös opiskelija, joka lukee sosionomiksi Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Onko Karita syntyperäinen varsinaissuomalainen vai muualta kotoisin?

- Olen kotoisin Juvalta, Etelä-Savosta, ja tullut Keski-Suomen kautta Turkuun. Täällä olen asunut 11 vuotta.

Minkälainen paikka Turku Sinusta on ja millaisia turkulaiset ovat?

- Näin maalta kotoisin olevan näkökulmasta se on iso kaupunki. Turkulaiset ovat luonteeltaan ehkä vähän jäykempiä kuin vaikka savolaiset – busipysäkillä ei höpötellä tuntemattomien kanssa. Turkulainen on tyypillisesti vähän sellainen mietiskelijä.

Mikä Turussa on parasta?

- Minulle Turussa rakkainta on kaunis luonto. Kupittaaan puisto on upea leikkipaikkoinen ja lintuinen.

Lapsi- ja perhetyöntekijä, kevytyrittäjä Karita

Olet ammatiltasi lapsi- ja perhetyöntekijä. Mitä työ pitää sisällään, mitä teet käytännössä arkisin?

- Teen esimerkiksi kotikäyntejä perheisiin. Minulla on tukilapsia, joiden kanssa on tukitapaamisia. Teemme yhdessä läksyjä, käymme syömässä; mitä lapsi tarvitseekin, sen mukaan työskennel-

lään. Saatan myös kuljettaa lasta harrastuksiin. Sillä tavoin tuetaan lapsen omaa toimijuutta.

Työskentelet kevytyrittäjänä, tarjoat romaniperhetyötä kunnille ja toimit tukihenkilönä. Minkälaista yrittäjyys on, mitä haasteita siihen liittyy ja mitä hyviä puolia on yrittäjänä toimimisessa?

- Kevytyrittäjänä on helppo toimia. Laskutan kuntia ja muita palvelunostajia laskutuspalvelun kautta. Laskutuspalvelu hoitaa puolestani arvonlisäveron ja muiden lakisääteisten maksujen tilittämisen. Tässä vaiheessa työuraa kevytyrittäjyys on soveltunut minulle hyvin, kun edelleen opiskelen työn ohessa.

- Ainoa miinus kevytyrittäjyydessä on, että esimerkiksi Turun kaupunki

velvoittaisi minua ilmoittautumaan palveluntuottajaksi, jotta he voisivat ostaa minulta palveluita. Tämä tarkoittaisi käytännössä toiminimen perustamista. Se onkin edessä luultavasti opintojeni päätyttyä.

Teet myös keikkatyötä lastenkodeissa, työskentelet niissä ohjaajana. Mitä se työ käytännössä pitää sisällään?

- Työ on lasten arjessa olemista, kodin luomista lapsille laitosoiloissa. Minä ja muut työntekijät pidämme huolta arkisista asioista – ruokailuista, läksyistä, harrastuksista. Työnantajani on Sospro-konserni, jolla on yksiköitä Varsinais-Suomen lisäksi esimerkiksi Pirkanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Itse työskentelen Mynämäen ja Turun yksiköissä, joita on yhteensä viisi.

Mistä nautit työssäsi?

- Nautin siitä, kun näen onnistuneeni perheen tai lapsen tukemisessa. Kun näen, että perhe on päässyt eteenpäin elämässään ja tukitoimista on ollut heille hyötyä heidän omassa arjessaan.

Mikä työssäsi on raskainta tai hankalinta?

- Kova paikka on se, kun huomaa, etteivät antamani tukitoimet riitä. Se on aina vakava paikka myös itselle. Opiskelijana sitä suhtautuu myös hyvin kriittises-

ti omaan työhön ja arvioi sitä vakavasti. Koulutuksen kautta olen saanut mallisjärjen ja elämäkokemuksen tueksi teoreettista tietämystä ja lisää välineitä omaan työhön. Sitä myöten omaa työtä on myös helpompi analysoida.

Olet tehnyt romanien parissa työtä ja tarjoat myös kunnille erityisasiantuntemusta nimenomaan romaniperhetyössä. Mitä etua mielestäsi on siitä, että perhetyön ammattilainen on itse taustaltaan romani?

- Uskon, että varsinkin romanilapset arvostavat kulttuuritietämystä. Ajattelen niin, että romanit ovat hyvin ”tunnetuiksi”, vahvuutemme on erilaisen tunnelmien ja tunteiden herkkä aistiminen. Uskon myös, että romanit, jotka työskentelevät tällä alalla, tekevät työtään sydämestään. Menestyksekkäässä lastenkotityössä tarvitaan erityistä herkkyyttä ja sydämellisyyttä. Sama ilmiö näkyy mielestäni vanhustyössä: romani ei ikinä kohtelisi vanhuksia kaltoin tai välinpitämättömästi.

Minkälaista lisäarvoa romanitausta tuo mielestäsi, kun työskentelet pääväestön ihmisten kanssa?

- Ainakin arvostan toisen ihmisen kunnioittamista, oltiinpa missä kulttuurissa tahansa. Tämä on romanikulttuurista vahvasti nouseva piirre.

Karita, romani

Elät romanikulttuurissa ja pukeudut suomalaisen romaninaisen kansanpukuun. Mitä romanius merkitsee Sinulle ja miten se näkyy arjessasi?

- Olen hyvin ylpeä taustastani. Tapa-kulttuuri on meillä läsnä kaikessa, sitä on vaikea tarkasti määritellä, kun siinä elää koko ajan. Esimerkiksi vanhojen ihmisten teittely on itsestään selvää ja luonnollista. Samoin vaikkapa se, että ruokakassit viedään suoraan keittiöön, eikä niitä lasketa koskaan maahan.

Romanipuku on hyvin näyttävä asu, jossa on lukuisia yksityiskohtia. Mihin Sinä kiinnität huomiota romanivaatetuksen muodoissa – mikä tekee romaninaisen tai -miehen puvusta tyylikkään ja trendikkään?

- Haluan itse olla persoonallinen, enkä mene massan mukana. Minulla on oma, vahva näkemys tyylistäni ja pidän siitä tiukasti kiinni. Tätä peräänkuulutan kaikille!

- Itse pidän syvistä väreistä ja väreistä ylipäänsä, esimerkiksi valkoinen röyry ei olisi ”minua”. Kun kysyt miehen asusta, niin kyllä meilläkin mies saattaa kysyä minulta vaateostoksilla tai kotona mielipidettä vaikka siitä, että sopiiko yllä oleva takki muuhun vaatetukseen. Kyllä me puhumme joskus miehenkin tyylistä ja pukeutumisesta.

Entä romanikieli, puhutko itse sitä ja minkä verran käsityksesi mukaan sitä käytetään Varsinais-Suomessa?

- Toimin viisi-kuusi vuotta sitten peruskoulussa romanikielen opettajana, mutta valitettavan vähän kieltä tulee käytettyä. Kielen elvyttäminen lienee ikuisuuskykymys suomalaisessa romanityössä, mutta vielä ainakaan sellaista viisasten kiveä ei ole siihen problemaan tainnut löytyä, että miten kieli saataisiin kunnolla elpymään. *

Jaakko Laakso

Teksti **JAAKKO LAAKSO**
Valokuva **JANI MÄÄTTÄLÄN PERHEALBUMI**

Jani Määttälä tilataan töihin, kun tarvitaan siivousalan erityisosaamista

Jani Määttälä on turkulainen yrittäjä, Turussa syntynyt ja kasvanut paljasjalkainen varsinaissuomalainen. Millainen paikka Turku hänestä on?

- Turku on hieno kaupunki, jossa viihdyn hyvin. Sopivan kokoinen, ei liian suuri. Yhteydet ovat hyvät joka suuntaan. Joudun töiden vuoksi kulkemaan eri suunnilla – tästä on helppo lähteä kulkemaan Suomea niin ylöspäin kuin sivuttaissuunnassa.

Mistä pidät erityisesti kotiseudussasi?

- Olen kova kalamies, tykkään heitoustelusta ja vetoustelusta. On iso plussa, että Turku on rannikolla. Merellä tulee kalastettua paljon. Samoin mökillä, minulla on mökki ulkosaaristossa. Työni on sellaista, että olen paljon ihmisten kanssa tekemisissä. Vastapainona nautin rauhasta; kun pääsen veden äärelle, hermo lepää. Se on hyvin terapeutista.

Minkälaisia varsinaissuomalaiset ihmiset kokemuksesi mukaan ovat, miten kuvailisit heitä?

- Sanotaan näin, että ainakin ennakkoluuloja on monilla. Koska olen romani ja meillä on töissä monia romanitautaisia, monesti aluksi hieman katsotaan ja suhtaudutaan varovaisesti. Ihmisiin täytyy tehdä hyvä vaikutus ja ”ansaita” luottamus. Toisaalta, kun ihmiset oppivat tuntemaan, he myös avautuvat ja luottavat. Ihmisten luonteissa myös on mielestäni aitoja alueellisia eroja. Esi-

Jaakko Laakso

merkiksi Pohjanmaalla, missä minulla on sukua, ollaan jotenkin helpommin lähestyttäviä ja kovia juttelemaan.

- Yrityksessämme me teemme esimerkin kautta merkittävää työtä ennakkoluulojen murtamiseksi. Näytämme, että romanit tekevät töitä siinä missä muutkin suomalaiset. Monilla on valitettavasti edelleen väärää käsityksiä romaneista. Monet romanit haluavat töissään näyttää olevansa luottamuksen arvoisia, minulla on hyviä kokemuksia tästä. Kun he saavat mahdollisuuden, he tekevät töitä kovasti ja ovat tunnollisia. Moni on todella täyttänyt annetut saappaat.

Jani, yrittäjä

Olet yrittäjä, kerrotko vähän minkälaista työtä teet ja kuinka pitkään olet toiminut yrittäjänä.

- Mun historia on sellainen, että tulin alalle alun perin vuonna 1997. Vuonna 2002 sain vakituisen paikan työnjohtajana eräästä firmasta, jossa työskentelin pitkään. Kyseisen yrityksen omistaja sairastui ja yritys meni konkurssiin. Jäimme muutaman kaverin kanssa vähän tyhjän päälle siinä vaiheessa. Yhdellä kaverilla oli toiminimi, aloimme työskentelemään sen kautta. Kun homma laajeni, yhtiömuotoa muutettiin. Viitisen vuotta sitten firmamme yhtiöitettiin. Nykyään olemme siivousalan yritys, jolla on viitisenkymmentä työntekijää.

Kerrotko hieman yrityksenne arjesta; mitä kaikkea teette?

- Yrityksellämme on sopimuspuoli, jonka asiakkaat ovat päivittäissiivousasiakkaita. Tämänkaltaista palvelua ostavat esimerkiksi apteekit, tehtaat, taloyhtiöt – skaala on laaja, mutta kaikkia yhdistää se, että palvelut ostetaan meiltä jatkuvalla sopimuksella. Minun erityisalaani ovat erikoistyöt, jotka ovat monella tavalla spesiaalihommia. Teen mm. sisäilmatutkimuksia, mittaan mikrobipitoisuuksia jne. Teen korkeiden paikkojen siivouksia – ikkunanpesuja, kattojen pesuja ja vastaavaa. Teemme myös esimerkiksi

rakennusten loppusiivouksia. Samoin teen konsultointityötä esimerkiksi kunnille ja muille yrityksille. Tällaiselle palvelulle on tarvetta usein jonkinlaisessa patti-tilanteessa, jossa meiltä joko pyydetään neuvoa tai tilataan palveluita. Olemme pyrkineet profiloitumaan sellaisena siivousalan firmana, joka pystyy tarjoamaan palveluita, joita muilla alan yrityksillä ei ole tarjolla.

Mistä nautit työssäsi erityisesti?

- Tämän työn hoito on se, että jokainen päivä on erilainen. Työssä saa olla myös hyvin monenlaisten ihmisten kanssa tekemisissä. Kun aamulla herää, ei välttämättä tiedä yhtään, mitä päivä tulee pitämään sisällään. Vastaa voi tulla vesi- tai viemäri- vahinko – esimerkiksi tänään olimme puhdistamassa rakennusta, jossa lattiakaivo oli piikattu vahingossa auki ja epäpuhtauksia oli levinnyt ruokalattiin. Sieltä soitettiin, että nyt tarvittaisiin nopeasti siivous ja meidän tartuimme toimeen.

Mikä yrittäjyydessä on raskasta tai hankalaa?

- Ainakin työstä irtautuminen. Työtä on koko ajan – aivan sama, onko viikonloppu, joulukuusi tai juhannus. Vaikka olisin mökillä tai kalassa ja puhelin soi, työt täytyy hoitaa – sellaisessa tapauksessa vaikka veneestä käsin soittaamalla ja sopimalla. Totaalinen paussi töistä on yrittäjälle käytännössä mahdoton. Vahingot eivät tule kello kaulassa, joten meidän emme voi täysin valita työaikojamme.

Joudutko yrittäjänä kohtaamaan rasismia oman taustasi vuoksi?

- Aika harvoin enää ainakaan täällä Suomessa. Tämä on sen verran pieni paikka, että minut ja firmamme tunnetaan. Kun meillä alkaa isompi työmaa, kerron asiakkaalle, että olen romani ja että meillä on muitakin romaneja töissä. Kerron myös, etten halua kuunnella mannevitsejä tai muuta rasistista. Pääsääntöisesti meidän on täysin ok, eikä epäasiallisuusia joudu kohtaamaan.

Jani, romani

Kuten kerroit, olet etniseltä taustaltasi romani. Mitä romanius Sinulle tarkoittaa?

- Romanitausta on minulle määrätynlainen rikkaus, jota saa ylpeänä kantaa. Minulle se merkitsee kulttuurissamme olevia hienoja arvoja, kuten vanhempien kunnioitus. Tämä näkyy vaikka niin, että jos esimerkiksi nuorena tuli töpättyä jotenkin ja oma isä tai kuka tahansa vanhempi ihminen nuhteli, niin kyllä siinä painettiin päätä nöyrästi alas ja otettiin opiksi.

- Kun ikää on tullut, jollain tavoin romanitaustan merkitys on jatkuvasti kasvanut. Olen ylpeä taustastani. Oma nimeni on äitini puolelta ja sen vuoksi hyvin suomalainen, edesmenyt isäni on sukunimeltään Ahlgren. Romanius siirtyy myös perheessä. Esimerkiksi pojalleni olen yrittänyt opettaa, että ketään kohtaan ei saa olla ylimielinen. Kuten isäkin aina sanoi, nöyryydestä ei tarvitse, mutta nöyryyden pitää olla.

Mitä muuta romanielämä "vaatii" mieheltä kuin esimerkiksi pukeutumissääntöjen noudattamista - voitko kertoa arkisia asioita, joissa romanikulttuuri näkyy?

- Se on minulle niin itsestään selvää, että sitä on vaikea edes eritellä. Elän tätä elämää, se näkyy kaikessa. Yksi mieleen tuleva asia on hengellisyys, se on tärkeää meille romaneille. Itsekin haluan tätä kristillistä elämää elää. Kun lähdemme tästä ajasta, tiedämme mihin menemme. Hengelliset asiat ovat olleet minulle tärkeitä aina ja erityisen ajankohtaisia tänä keväänä.

Mistä haaveilet tai mitä haluaisit saavuttaa vielä?

- Minun sydäntäni lähellä on se, että haluan auttaa muita romaneja. Olen ottanut monia meille työharjoitteluun ja töihin. Ehkä tulevaisuudessa tätä puolta voisin jollain tavoin vielä lisätä. Olen saanut itse aikanaan mahdollisuu-

Jaakko Laakso

den ja käyttänyt sen hyvin, toivon, että voin itse tarjota samankaltaisen mahdollisuuden monelle muulle romanielle. Minulla on laaja tuttava- ja asiakaspiiri. On kivaa, että voin heillekin soittaa ja kertoa, että täällä olisi kaveri, joka kaipaaisi työharjoittelupaikkaa, että otatko treenaamaan. *

LEENA NISSILÄ

on opetusneuvos ja yksikön
päällikkö Opetushallituksessa.

Keskisuomalainen viestintäyrittäjä
Marja Puustinen haastattelee Leena
Nissilää.

Haastattelu on ilmestynyt Rexi-
lehden numerossa 2/2020.

Käsityksemme koulusta muuttui

Korona-aika mullisti monella tavalla perusopetuksen arjen, muun muassa tieto- ja viestintäteknologian käytön. Samalla erilaiset oppimisen tavat tulivat näkyviksi. Leena Nissilä nostaa esille viisi asiaa, jotka poikkeusaika koulussa muuttaa.

Opetusneuvos Leena Nissilä oli poikkeusolojen aikana monin tavoin mukana opetussektorin valtakunnallisessa koordinoimis- ja tukemisessa. Hän muun muassa hallinnoi peruskoulufoorumin seurantaryhmää yhdessä Opetushallituksen pääjohtaja Olli-Pekka Heinosen ja opetusneuvos Pia Kola-Torvisen kanssa.

– Foorumi on ollut meille arvokas tilannekuvan päivityskanava, koska siinä ovat edustettuina niin tutkijat kuin koulut, opettajat, rehtorit ja tärkeät sidosryhmätkin, Nissilä sanoo.

Hän myös vastasi korona-aikana kollegansa, opetusneuvos Satu Honkan kanssa Opetushallituksen kuumana pyörineen infosähköpostin kysymyksiin. Kun samat yleissivistävää koulutusta ja varhaiskasvatusta koskevat kysymykset toistuvat, niistä koottiin usein kysyttyjen kysymysten ja niiden vastausten listaa verkkosivulle.

– Kysymykset antoivat myös tietoa siitä, millaista ohjeistusta ja tukimateriaalia kouluissa kaivataan. Niiden tuottaminen oli prioriteettitilamme

kärjessä koko poikkeusajan ja myös lähiopetukseen paluun jälkeen, Nissilä sanoo.

Nissilän mukaan suomalaiset koulut ja oppilaitokset palaavat syksyllä aivan uuteen arkeen. Hän sanoo poikkeusajan muuttaneen suomalaisessa koulussa ainakin seuraavat viisi asiaa:

1. Perusopetus sai kerralla digirokotuksen

Suomalaisessa perusopetuksessa on ollut erilaisia virtuaalikouluhankkeita jo parinkymmenen vuoden ajan. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on ollut opetussuunnitelman perusteiden yksi laaja-alaisen osaamisen alue vuodesta 2014 lähtien. Sen opetuskäyttöä on kehitetty monissa hankkeissa, jotka ovat hyvin eri vaiheissa.

– Tähän asti perusopetuksessa on kuitenkin voinut valita, lähteekö mukaan kehittämishankkeisiin vai ei. Siksi tieto- ja viestintäteknologian pedagogisessa opetuskäytössä on ollut paljon vaihtelua. Lukiossa taas digitalisaatio on pidemmällä jo sähköi-

sen ylioppilaskokeenkin takia. Nyt valinnanvaraa ei perusopetuksessa-kaan ollut, vaan kaikki lähtivät mukaan etäopetukseen.

Tämä ei kuitenkaan Nissilän mukaan tarkoita, että tieto- ja viestintäteknologia on aina paras tapa opettaa ja oppia. Paras tapa on edelleen se, millä opitaan parhaiten. Joillekin etäopetuksessakin paras tapa on se oma printtikirja, josta oppi tarttuu päähän parhaiten.

2. Erilaisen oppimisen ymmärrys lisääntyi

Jo nyt voi Nissilän mukaan sanoa, että poikkeusaika on muuttanut erilaisen oppimisen ymmärrystä.

– Olemme nähneet konkreettisesti, että oppilaat oppivat eri tavoin ja joillekin etäopiskelu on selvästi paras tapa oppia. Esimerkiksi työrauhasta tykkäävät ja koulukiusatut pääsivätkin yhtäkkiä loistamaan, saavuttivat hyviä tuloksia ja nauttivat koulunkäynnistä.

Tämä on niin suuri asia, että se muuttaa Nissilän mukaan käsitystämme siitä, mikä on koulu.

– Toivottavasti kaikille on kevään aikana tullut selväksi, että koulu on paikka, jossa jokainen on itse vastuussa oppimisestaan. Koulussa ei opiskella opettajaa ja koulua vaan itseä varten. Siellä ei ole hyviä ja huonoja oppilaita, vaan yksilöitä, jotka kaikki eivät ehkä ole vielä löytäneet omaa

Yhteen hiileen puhaltamisen määrä on ollut uskomaton.

tapaansa oppia. Tämä tilanne pakotti oppijatkin pohtimaan omaa oppimistaan, mikä tuotti paljon uusia oivalluksia.

3. Opettajien yhteistyö ja oppiminen korostui

Poikkeusaika patisti Nissilän mukaan opettajat yhteistyöhön muiden opettajien kanssa aivan uudella tavalla.

– Suomi on edelleen OECD:n tilastoissa hännillä nimenomaan opettajien välisessä yhteistyössä. Nyt kaikki ovat nähneet, miten vaikeaa on hoitaa asiat yksin ja itsenäisesti. Poikkeustilanne on myös madaltanut avun pyytämisen kynnyksen, kun yhtäkkiä onkin ollut itsestään selvää, että kollegoiden tuki on tarpeen. Normaaliarjessa avun pyytämiseen on saattanut liittyä häpeää ja ajattelua, että se on huonommuuden merkki.

Samalla on kirkastunut jatkuvan oppimisen välttämättömyys opettajan ammatissa.

– Opettajien koulutus ei jatkossa jakaudu kategorisesti perus- ja täydennyskoulutukseen, vaan jatkuva uran aikainen oppiminen ja kehittymisen tuki on varmistettava. Olemme tuottaneet Opetushallituksessa mallilomakkeita opettajien kehityssuunnitelmien laatimiseen kehityskeskusteluja varten, jotta jatkuva osaamisen kehittyminen taataan.

4. Arviointi ja opetus nivoutuivat yhteen

Leena Nissilän mielestä etäopetus viitoitti hienolla tavalla tietä sille, että arviointi ja opetus nivoutuvat entistä paremmin yhteen. Arviointi on väijäämättä muuttumassa.

– Arviointi ei ole erillinen palanen, joka liittyy opetuksen päättymiseen, vaan sitä on tarkasteltava holistisesti

min. Näyttöjä on saatava monipuolisesti ja eri tavoin toteutettuina pitkin lukuvuotta, eikä lukuvuosiarviointi voi perustua yksittäiseen kokeeseen. Oppijan seuraaminen koko oppimisprosessin ajan korostuu arvioinnissa tulevaisuudessa, Nissilä toteaa.

5. Järjestelmän joustavuus testattiin

Leena Nissilä sanoo joutuneensa kevään koronaprosessin aikana muuttamaan omia käsityksiään luottamukseen perustuvan järjestelmän vahvuuksista. Suurin yllätys hänelle oli se yhteen hiileen puhaltamisen määrä, jonka kevään poikkeusolot osoittivat. Poikkeustilanne teki näkyväksi voimavaran, jota emme ole osanneet arvostaa riittävästi aiemmin.

– Nyt kaikilla oli tavallaan yhteinen vihollinen, jota vastustimme joukolla. Ja kaikki alkoi toimia heti. Kukaan ei jäänyt miettimään, pitääkö meidän tehdä vielä tänäkin. Opetuksen järjestäjien, opettajien ja rehtorien joustavuus var-

misti, että siirryimme parissa päivässä lähiopetuksesta etäopetukseen koko maassa. Linjauksia hiottiin ja uusiin tilanteisiin sopeuduttiin jatkuvasti.

Tämä osoitti Nissilän mukaan, miten paljon resilienssiä meidän koulutusjärjestelmässämme on. Hän pitää rehtorien asemaa ratkaisevana. Heidän tsemppauksensa antoi opettajille virtaa viedä läpi kaikkien aikojen muutos.

– On uskomatonta, miten hienosti eri autonomiset toimijat pystyvät meillä reagoimaan. Kun uusi linjaus tulee, emme jää odottelemaan, vaan katsoimme oman tonttimme ja muutamme toimintaamme linjauksen mukaan. Valmiutemme omaan ajatteluun ja toimintaan on luottamukseen perustavassa järjestelmässämme valtava voimavara. *

Teksti **SUSANNA RAJALA** ja **MIRIAM SCHWARTZ**
Kuvat **JAAKKO KETOLA** ja **TUULIA TIMONEN**

Romanilapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Opetushallitus on tehnyt Suomen romanipoliittisen ohjelman mukaisen valtakunnallisen selvityksen romanilasten osallistumisesta varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen 2018–2019. Latšo Diiveksen tässä numerossa kerromme lyhyesti selvityksen tuloksista. Syksyn numerossa esittelemme Opetushallituksen laatiman varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten romanilasten toimenpideohjelman, joka perustuu selvityksen tuloksiin. Korona-aika on muuttanut suunnitelmia selvityksen julkistamisesta. Syksyllä selvitys on kokonaisuudessaan Opetushallituksen verkkosivuilla.

Opetushallitus on tehnyt kaksi tilannekatsausta romanioppilaista perusopetuksessa, ensimmäisen lukuvuodesta 2001–2002 ja toisen lukuvuodesta 2010–2011. Katsaus aikuisten romanien koulutustautoihin 2013–2014 ilmestyi 2015. Alle kouluikäisten romanilasten tilannetta ei sitä vastoin ole koskaan selvitetty. Nyt tietoa on kerätty romanihuoltajilta sekä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöltä vuosilta 2018 ja 2019.

Mitä huoltajilta kysyttiin?

Romanihuoltajille esitetyt kysymykset liittyivät heidän varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisiin lapsiinsa: huoltajien kokemuksiin, lasten osallistumiseen ja osallisuuteen, mahdolliseen tukeen, kodin ja varhaiskasvatuksen/esiopetuksen yhteistyöhön, lasten ryhmään sopeutumiseen sekä romanikulttuuriin ja -kieleen. Yhteensä 305 huoltajaa vastasi kyselyyn ja vastauksissa käsiteltiin 442 lapsen tilannetta. Vastaajat jakautuivat kolmeen ryhmään: osa vastasi vain kyselyn varhaiskasvatuksen osuuteen (67 %), osa vain esiopetuksen osuuteen (19 %) ja osa molempiin (14 %).

Äidit olivat huoltajakyselyn ahkeria vastaajia. Äitejä oli vastaajina 88 prosenttia, isä 9 prosenttia ja isoäitejä 3 prosenttia. Äidit lienevät aktiivisia lapsiinsa ja erityisesti pieniin lapsiinsa liittyvissä asioissa. Myös haastattelijaverkoston naispainotteisuus on saattanut vaikuttaa asiaan.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön vastaukset

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöä pyydettiin vastaamaan kyselyihin romanilapsista. Henkilöstökyselyt tehtiin sähköisillä lomakkeilla. Henkilöstölle esitettiin kysymyksiä

lähes samoista teemoista kuin huoltajille: romanilasten yleistilanteesta, osallistumisesta ja osallisuudesta sekä yleisistä valmiuksista, kodin ja varhaiskasvatuksen/esiopetuksen yhteistyöstä, kiusaamisesta, romanikulttuurista ja -kielestä.

Määräaikaan mennessä varhaiskasvatuksen henkilöstöltä tuli kyselyyn yhteensä 693 vastausta. Suurin osa vastaajista, 85 prosenttia, edusti päiväkotia, 11 prosenttia perhepäivähoitoa ja 1 prosentti avointa varhaiskasvatusta. Joukossa oli myös henkilöstöä esimerkiksi varhaiskasvatuksen hallinnosta (3 %).

Esiopetuksen henkilöstöstä 304 vastasi sähköiseen kyselyyn. Päiväkodissa järjestettävää esiopetusta edusti 62 prosenttia vastaajista ja peruskoulun antamaa esiopetusta 19 prosenttia. Muiden vastaajien (19 %) joukossa oli enimmäkseen hallinnon edustajia sekä esiopettajia. Osa tämän ryhmän

esiopettajista kertoi identifioituvan-
sa nimenomaan alkuopetukseen, ei siis
peruskouluun.

Kyselyt tehtiin sekä suomeksi että
ruotsiksi. Romanihuoltajien vasta-
ukset olivat pelkästään suomenkieli-
siä. Henkilökunnan kyselyitä palautui
myös kaksikielisistä kunnista, mutta
niin vähän, että niitä ei ollut mahdol-
lista käyttää lasten tunnistettavuusris-
kin takia.

Romaniverkoston rooli

Opetushallituksen vakiintunut toimin-
tatapa romaneihin liittyvien selvitysten
tekemisessä on käsitellä asiaa säännölli-
sesti ja mahdollisimman monilla fooru-
meilla romaniväestön kanssa. Tätä sel-
vitystä varten Opetushallitus kokosi 29
romanitaustaisen henkilön valtakun-
nallisen verkoston. Aivan kaikki eivät
osallistuneet varsinaiseen tiedonhan-
kintaan, vaan esimerkiksi tiedottivat
omalla alueellaan selvityksestä roma-
niväestölle. Tälle verkostolla kuuluu
suurkiitos hienosta saaliista vastauk-
sia romanihuoltajilta ympäri Suomen.
Paperilomakkeilla tiedon kerääminen
on hidasta ja työlästä, koska kaikki tie-

to jouduttiin vielä Opetushallituksen
sa siirtämään sähköiseen järjestelmään
vuoden 2019 loppuun mennessä.

Toiveenamme oli, että romaniver-
koston jäsenet eri puolilla Suomea pys-
tyisivät löytämään mahdollisimman
paljon sellaisia huoltajia, joilla oli vuo-
sina 2018–2019 varhaiskasvatus- ja/tai
esiopetusikäisiä lapsia. Verkosto varmis-
ti lisäksi, että huoltajat motivoituisivat
vastaamaan melko laajan lomakkeen
kaikkiin, tai ainakin mahdollisimman
moniin kysymyksiin.

Romaneita koskevien selvitysten
tekeminen on aina haasteellista, koska
moni tieto pohjautuu arvioihin. Roma-
nien tilastoiminen ei ole laissa sallit-
tua, joten tämänkin selvityksen kyse-
lyt kohdentuvat huoltajiin, jotka itse
määrittivät itsensä romaneiksi. Ver-
koston haastattelijat ohjeistettiin ker-
tomaan haastateltaville, mihin tietoa
tullaan käyttämään. Heidät ohjeistet-
tiin lisäksi noudattamaan ehdotonta
vatiolovelvollisuutta.

Huoltaja-aineistossa päästiin hyvään
valtakunnalliseen kattavuuteen. Kysely-
lomakkeiden taustatietoihin ei merkit-
ty kenenkään henkilötietoja, vain lasten

ikä ja sukupuoli sekä kotipaikan sijain-
ti aluehallintoviraston määritelmien
mukaan (Etelä-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-
Lounais- ja Sisä-Suomi tai Pohjois-Suomi
ja Lappi). Vastauksia ei siis missään vai-
heessa käsitelty kuntatasolla.

Romanilasten osallistuminen varhaiskasvatukseen

Vaikka tämän aineiston romanilasten
varhaiskasvatukseen osallistumista ei
suoraan voi verrata koko väestön tilas-

toihin, antavat tulokset kuitenkin hie-
man suuntaviivoja. Romanihuoltajien
mukaan 0–5 -vuotiaista lapsista 81 pro-
senttia osallistui varhaiskasvatukseen.
Lapsista 77 prosenttia oli päiväkodissa.
Sekä perhepäivähoidon että avoimen
varhaiskasvatuksen osuudet olivat häviä-
vän pieniä, molemmat 2 prosenttia.
Lähes viidennes romanilapsista, 19 pro-
senttia lapsista ei osallistunut lainkaan
varhaiskasvatukseen.

Koko väestön osalta varhaiskasva-
tuksen tilastoinnissa näkyvät vuonna
2018 suuret erot eri ikäisten lasten osal-
listumisessa: esimerkiksi alle vuoden
ikäisistä lapsista vain prosentti osallisti-
tui varhaiskasvatukseen, kaksivuotiaista
osallistui 66 prosenttia ja viisivuotiaista
89 prosenttia. Kaikista varhaiskasva-
tuksessa olevista lapsista osallistui päi-
väkotitoimintaan 76 prosenttia lapsista.
Perhepäivähoidossa oli seitsemän pro-
senttia lapsista. Terveiden ja hyvinvoin-
nin laitoksen tilastoinnissa ei näy tie-
toja avoimeen varhaiskasvatukseen
osallistumisesta.¹

Varhaiskasvatukseen osallistuvista
romanilapsista 78 prosenttia oli iäl-
tään 3–5 -vuotiaita. Kolme-, neljä- ja
viisivuotiaita oli lähes yhtä paljon. Kak-
sivuotiaita lapsia on varhaiskasvatukses-
sa 13 prosenttia, vuoden vanhoja lapsia
viisi prosenttia ja alle vuoden ikäisiä nel-
jä prosenttia.

Tämän selvityksen aineisto kuvaa
käytännössä niitä romanilapsia, jotka
osallistuvat varhaiskasvatukseen päivä-
kodissa. Huoltajat kertovat myös jonkun
verran lapsista, jotka ovat kotihoidos-
sa. Aineistosta ei valitettavasti käy esil-
le, miksi romanit niin harvoin valitsevat
lapsilleen perhepäivähoidon tai avoimen
varhaiskasvatuksen palveluja.

Varhaiskasvatukseen osallistuvien
lasten huoltajat olivat tyytyväisiä roma-
nilasten yleiseen tilanteeseen varhais-
kasvatuksessa verrattuna muiden lasten
tilanteeseen. Yhteensä 86 prosenttia
piti lastensa yleistä tilannetta saman-
laisena kuin muiden lasten tilannetta.

Kahdeksan prosenttia huoltajista piti
tilannetta parempana ja neljä prosent-
tia huomattavasti parempana. Kak-
si prosenttia oli sitä mieltä, että tilan-
ne oli huonompi kuin muilla lapsilla.
Kukaan vastaajista ei pitänyt roma-
nilasten yleistä tilannetta huomattavas-
ti huonompina kuin muiden lasten
tilannetta.

Huoltajilla oli hyvin myönteinen
käsitys lastensa säännöllisestä osallis-
tumisesta varhaiskasvatukseen. Huol-
tajista 62 prosenttia koki lapsensa
osallistuvan erittäin säännöllisesti ja
34 prosentti melko säännöllisesti var-
haiskasvatuksen toimintaan. Kolme
prosenttia vastaajista koki lapsensa
varhaiskasvatuksen olevan melko epä-
säännöllistä, mutta kukaan ei pitänyt
sitä erittäin epäsäännöllisenä.

Miksi varhaiskasvatukseen ei osallistuta

Romanilapsista 19 prosenttia ei osallistu
varhaiskasvatukseen. Aineistossa oli
yhteensä 61 varhaiskasvatusikäisten las-
ten huoltajaa, jotka ilmoittivat hoita-
vansa itse lapsensa.

Ylivoimaisesti useimmin esiinty-
nyt syy pitää lapsi kotona oli lapsen
ikä. Huoltajista jopa 45 henkilöä koki,
että erityisesti alle kolmevuotiaat lap-
set olivat liian pieniä selviytymään var-
haiskasvatuksessa. Toiseksi suurim-
maksi syyksi oli merkitty kotihoidon
paremmuus. Kolmanneksi yleisimpä-
nä syynä kerrottiin, että kotihoidon
tuki oli perheelle tärkeä tulonlähde.
Yksittäiset huoltajat ajattelivat lisäk-
si, että lapsi jää varhaiskasvatukses-
sa vaille tarvitsemaansa tukea tai että
sopiva varhaiskasvatuksen yksikkö oli
liian kaukana, eikä lasta haluttu kul-
jettaa sinne. Joskus haluttiin vahvis-
taa lapsen perhesiteitä ja joskus syyksi
esitettiin lapsen omaa haluttomuutta
mennä varhaiskasvatukseen. Kukaan
huoltajista ei valinnut vaihtoehtoa
”haluan välttää lapseni sulautumista
pääväestöön”.

Romanihuoltajien tyytyväisyys varhaiskasvatukseen

Huoltajia pyydettiin kuvailemaan yleis-
tä tyytyväisyyttään lastensa varhaiskas-

vatukseen. Yhteensä 92 prosenttia vas-
taajista oli joko erittäin (45 %) tai melko
(47 %) tyytyväisiä. Neljä prosenttia vas-
taajista ei osannut kertoa tyytyväisyys-
astettaan ja kolme prosenttia oli melko
tyytymättömiä. Kukaan huoltajista ei
ollut erittäin tyytymätön.

Huoltajilla oli mahdollisuus myös
määritellä kokemustaan siitä, miten
hänen lapsensa varhaiskasvatus oli ylei-
sellä tasolla sujunut. Vastaajista tasan
puolet (50 %) kuvasi kokemuksiaan
erittäin hyviksi. Vastaajista 42 prosent-
tia koki, että varhaiskasvatus oli suju-
nut lapsilla melko hyvin. Kuusi pro-
senttia ei osannut sanoa, miten heidän
lapsillaan oli varhaiskasvatuksessa men-
nyt, kun taas kaksi prosenttia vastaajis-
ta kertoi varhaiskasvatuksen sujuneen
lapsillaan melko huonosti.

Huoltajilta kysyttiin, voisivatko he
avoimesti olla yhteydessä varhaiskas-
vatuksen henkilöstöön kaikissa lap-
siinsa liittyvissä asioissa. Jopa 93 pro-
senttia vastaajista vastasi kysymykseen
yksiselitteisesti ’kyllä’. Kukaan ei koke-
nut, että ei olisi voinut hoitaa avoimes-
ti lastensa asioita, tosin seitsemän pro-
senttia valitsi hieman monimielisen
vaihtoehdon ’kyllä ja ei’. Avovastauk-
sien perusteella viimeisen vaihtoehdon
valinneet olivat kokeneet yhteydenpi-
dossa pientä hiertämistä, jota eivät kui-
tenkaan kokeneet kovin tärkeänä tai
ainakaan ylipääsemättömän vaikeana.

Huoltajista 91 prosenttia koki kodin
ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön
sujuvan erittäin hyvin (56 %) tai melko
hyvin (35 %). Kuusi prosentti ei osan-
nut sanoa, miten yhteistyö sujui, ja kol-
me prosenttia koki sen sujuvan melko
huonosti.

¹ Varhaiskasvatus 2018. Terveiden ja
hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti
32/2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138571/Tr32_19_vuositilasto.pdf?sequence=5&isAllowed=y, luettu
7.3.2020

Romanilapsi varhaiskasvatuksen ryhmässä

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan suhtautumisesta romanilapsiin tuli huoltajilta todella paljon positiivista palautetta. Palautteen päälinjoissa pohditaan päiväkotien muuttumista aidosti monikulttuurisiksi, lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoista kohtelua. Huoltajat kokivat selvästi asioiden parantuneen muutaman vuoden aikana. Hyvin harvat kielteiset kommentit kohdistuivatkin joihinkin yksilöihin henkilökunnassa, eivät koskaan päiväkodin yleiseen henkeen.

Romanihuoltajista 78 prosenttia ilmoitti, että heidän lapsiaan ei ollut kiusattu lainkaan varhaiskasvatuksessa. Huoltajista 12 prosenttia vastasi, että lasta oli kiusattu muutaman kerran. Lapsen satunnaisesta kiusaamisesta kertoi 9 prosenttia vastaajista. Säännöllisestä ja usein tapahtuvasta kiusaamisesta kertoi yksi huoltaja eli alle puoli prosenttia kaikista vastaajista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä kysyttiin heidän huomioitaan siitä, kiusataanko romanilapsia varhaiskasvatuksessa enemmän kuin muita lapsia. Vastaajista 95 prosenttia oli sitä mieltä, että romanilapsiin kohdistui saman verran kiusaamista kuin muihinkin lapsiin. Viisi prosenttia vastaajista vastasi kokemuksensa perusteella, että romanilapsia kiusattiin enemmän kuin muita lapsia.

Henkilöstön vastaajilta kysyttiin myös, olivatko nämä huomanneet romanilasten kiusaavan toisia lapsia muita lapsia enemmän. Vastaajista 80 prosenttia ei ollut tällaista huomannut, kun taas 20 prosenttia oli huomannut.

Romanikulttuuriin liittyviä näkökulmia

Kaikilla romaniperheillä on oma tapansa suhtautua kulttuuriinsa ja toteuttaa siihen kuuluvia perinteitä. Perheet myös itse määrittelevät toiveensa, kuinka romanikulttuuri tulisi heidän lastensa osalta huomioida. Selvityksessä kysyttiin huoltajilta, tuntee heidän mielestään varhaiskasvatuksen henkilökunta tarpeeksi romanikulttuuria ja tulisiko romanikulttuuri jotenkin ottaa huomioon heidän lastensa var-

haiskasvatuksessa? Näihin kysymyksiin vastattiin avokysymysten muodossa. Ne herättivät poikkeuksellisen vähän ajatuksia. Yleinen linja oli, että henkilökunnan ei tarvitse erityisesti tuntea romanikulttuuria eikä huomioida sitä. Huoltajat halusivat, että heidän lapsiaan kohdellaan yhdenvertaisesti lapsina ja yksilöinä muiden lasten joukossa. He kokivat itse pystyvänsä luomaan varhaiskasvatuksen henkilöstöön sellaisen luottamuksellisen suhteen, jossa oli mahdollista avoimesti keskustella myös kulttuurisista asioista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä säännöllisyydestä

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle esitetty avainkysymys oli, millaisena he näkivät romanilasten yleisen tilanteen varhaiskasvatuksessa. Henkilöstön toivottiin vastaavan kokemuksensa perusteella, vaikka heillä ei vastatessa olisi-kaan ollut romanilapsia yksikössään. Yleisellä tilanteella tarkoitettiin osallistumista, osallisuutta ja yleisiä valmiuksia. Henkilöstöstä 63 prosenttia näki romanilasten yleisen tilanteen aivan samanlaisena kuin muiden lasten tilanteen. Kuitenkin tilanteen näki huonompana 31 prosenttia ja huomattavasti huonompana 6 prosenttia. Ehdottomasti tärkein tilannetta hei-

kentävä tekijä henkilöstön mielestä oli epäsäännöllinen osallistuminen toimintaan, myöhästelyt ja poissaolot.

Henkilöstöä pyydettiin arvioimaan, miten säännöllistä heidän yksikkönsä romanilasten osallistuminen oli varhaiskasvatukseen. Melko säännölliseksi (24 %) tai erittäin säännölliseksi (13 %) sen koki yhteensä 37 prosenttia. Melko epäsäännöllisenä (19 %) ja erittäin epäsäännöllisenä (11 %) osallistumista piti puolestaan yhteensä 30 prosenttia. Kolmannes vastaajista ei osannut määritellä kantaansa.

Yhteistyö huoltajien kanssa sujuu hienosti

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatuista kysymyksistä yksi keskeisim-

piä oli kysymys varhaiskasvatuksen ja romanihuoltajien välisestä yhteistyöstä. Jopa 91 prosenttia henkilöstön vastaajista kertoi yhteistyön huoltajien kanssa sujuneen joko erittäin hyvin (49 %) tai melko hyvin (42 %). Viisi prosenttia vastaajista koki, että yhteistyö oli sujunut melko huonosti (4 %) tai erittäin huonosti (1 %). Neljä prosenttia ei osannut määrittellä yhteistyön laatua.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastaajat kertoivat romanihuoltajien arvostavan työtään ja pystyvän avoimeen keskusteluun kaikista asioista. Soraäänit avovastauksissa liittyivät yhdessä sovittujen asioiden noudattamatta jättämiseen, lasten poissaoloihin tai esimerkiksi heikkoon tiedottamiseen. Henkilöstö peräänkuulutti ammattilaisilta ennakkoluulottomuutta, rohkeutta ja avointa mieltä sekä romanien kulttuurin kunnioitusta. Henkilöstön vastaajista 94 prosenttia koki, että he voivat olla avoimesti yhteydessä romanihuoltajiin kaikissa näiden lapsiin liittyvissä asioissa. Henkilöstö painotti avovastauksissaan kyselyn monessa eri kohdassa romanien erityistä kykyä avoimuuteen lapsiaan ja perhettään koskevista asioista.

Henkilöstön perehtyminen romanikulttuuriin

Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastaajista 57 prosenttia koki olevansa jotenkin perehtynyt romanikulttuuriin, kun taas 17 prosenttia koki, että heillä ei ollut asiaan perehtyneisyyttä. Neljännes vastaajista (26 %) ei osannut sanoa, oliko heillä perehtyneisyyttä vai ei. Romanikulttuuriin liittyvät kysymykset innoittivat henkilöstöä kuvaamaan ajatuksiaan melko paljon. Eräs keskeisimpiä asioita romanikulttuuriin perehtymisestä oli ymmärrys siitä, että perehtyminen tapahtui tehokkaimmin juuri romaniperheiden kautta, ei niinkään koulutuksissa tai tukihenkilöitä käyttämällä. Monet pitivät käytännön työn kautta saatua perehdytystä täysin keskeisenä. Jos varhaiskasvatuksessa oli romanilapsia, henkilöstö kertoi perehtyvänsä avoimella otteella roma-

nikulttuuriin. Jotkut keskustelivat kotomansa mukaan hyvinkin syvällisesti romanihuoltajien kanssa kaikesta. Monet vastaajat kuitenkin ymmärsivät hyvin, miten monenlaisia kulttuurisia sävyjä eri perheistä löytyy. Vastaajat kertovat pohtineensa huoltajien kanssa, mitä lapsiryhmälle kerrotaan romanikulttuurista. Vastaajat olivat myös tietoisia siitä, että eri perheillä on eri tapoja noudattaessaan romanikulttuuria.

Romanioppilaat esiopetuksessa

Esiopetus on ollut velvoittavaa vuodesta 2015 lähtien. Vuonna 2018 esiopetukseen osallistui noin 99 prosenttia koko kuusivuotiaiden ikäluokasta.² Samana vuonna kaikista esiopetuksen oppilaista 16 prosenttia oli koulun järjestämässä ja 84 prosenttia varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa.³

Romanihuoltajien kyselyyn vastasi yhteensä 305 huoltajaa, joilla oli yhteensä 95 esiopetusikäistä lasta. Näistä lapsista 79 prosenttia kävi esiopetuksessa päiväkodissa ja 20 prosenttia peruskoulussa.

Huoltajista 84 prosenttia piti romanilasten yleistä tilannetta esiopetuk-

sessä hyvin samanlaisena verratessaan sitä muiden lasten tilanteeseen. Parempana tilannetta piti yhdeksän prosenttia ja huomattavasti parempana kaksi prosenttia. Huonompana tilannetta piti viisi prosenttia. Kukaan huoltajista ei vastannut, että tilanne olisi ollut huomattavasti huonompi.

Huoltajista 93 prosenttia vastasi olevansa erittäin tyytyväinen (58 %) tai melko tyytyväinen (35 %) lapsensa esiopetukseen. Neljä prosenttia vastaajista oli esiopetukseen melko tyytymättömiä ja kaksi prosenttia erittäin tyytymättömiä.

Puolet huoltajista vastasi lapsensa esiopetuksen sujuneen erittäin hyvin ja 44 prosenttia melko hyvin. Neljä prosenttia huoltajista oli sitä mieltä, että esiopetus oli sujunut melko huonosti. Kaksi prosenttia ei osannut arvioida, miten esiopetus oli sujunut. Kukaan vastaajista ei ollut sitä mieltä, että esiopetus olisi sujunut erittäin huonosti. Huoltajat vastasivat lapsensa osallistuvan esiopetukseen erittäin säännöllisesti (70 %) tai melko säännöllisesti (29 %). Vain yksi prosentti kertoi lapsensa esiopetuksen olevan melko epäsäännöllistä.

Huoltajia pyydettiin arvioimaan, miten helppoa tai vaikeaa heidän lastensa oli saada tarvitsemaansa tukea esiopetuksen henkilöstöltä. Yhteensä 89 prosenttia vastaajista koki lastensa saavan tukea hyvin helposti (52 %) tai helposti (37 %). Seitsemän prosenttia huoltajista kertoi, että heidän lapsensa sai huonosti tukea. Neljä prosenttia ei osannut kertoa kantaansa.

Esiopetuksen ja kodin yhteistyö huoltajien kannalta

Romanihuoltajista 94 prosenttia koki kodin ja esiopetuksen yhteistyön sujuneen erittäin hyvin (62 %) tai melko hyvin (32 %). Neljä prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyö esiopetuksen kanssa oli sujunut melko huonosti ja kaksi prosenttia ei osannut arvioida yhteistyön sujuvuutta.

Romanihuoltajat olivat erittäin tyytyväisiä esiopetuksen henkilöstön kanssa tehtävään yhteistyöhön. Jopa 92 prosenttia vastaajista kertoi voivan

² Holappa, Arja-Sisko et al. Kaksivuotinen esiopetus. Alustava selvitys 2019. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2019: 2a

³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Esi- ja peruskouluopetus [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-3709. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 8.3.2020].
Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/pop/>

sa olla avoimesti yhteydessä esiopetuksen henkilöstöön kaikissa lapseensa/lapsiinsa liittyvissä asioissa. Kuusi prosenttia huoltajista valitsi lomakkeesta moniselitteisen vaihtoehdon ”kyllä ja ei”, toisin sanoen yhteydenpito ei ollut täysin mutkatonta, mutta kuitenkin jokseenkin toimivaa. Kaksi prosenttia huoltajista kertoi, että vuorovaikutus ei ollut täysin avointa.

Esiopetusryhmän romanioppilaat, kiusaaminen ja syrjintä

Huoltajat joutuivat pohtimaan, miten muut esiopetuksessa suhtautuivat heidän lapsiinsa. Esiopetuksen henkilöstön he katsoivat suhtautuvan romanilapsiin hieman paremmin kuin melko hyvin (4,1) ja muiden lasten melko hyvin (4). Muiden lasten huoltajat saivat hieman heikomman arvion (3,7).

Romanihuoltajista 75 prosenttia vastasi kyselyyn, että heidän lapsiaan ei ollut kiusattu esiopetuksessa. Huoltajista 25 prosenttia koki, että heidän lapsensa olivat tulleet kiusatuiksi esiopetuksessa: 12 prosenttia vastasi lastensa tulleen kiusatuksi muutaman kerran, 10 prosenttia satunnaisesti ja kolme prosenttia usein ja säännöllisesti. Suurempi osa huoltajista, 86 prosenttia, oli sitä mieltä, että heidän lapsensa eivät kiusaa lainkaan muita lapsia esiopetuksessa. Kahdeksan prosenttia huoltajista kertoi lasten kiusanneen muita lapsia muutaman kerran ja kuusi prosenttia satunnaisesti. Kukaan huoltajista ei vastannut lastensa kiusanneen usein ja säännöllisesti.

Esiopetuksen henkilöstön näkemyksiä säännöllisyydestä

Esiopetuksen henkilöstön vastaajista 68 prosenttia piti romanioppilaiden yleistä tilannetta samanlaisena kuin muilla esiopetuksen oppilailla. Lähes kolmannes (32 %) piti kuitenkin yleistilannetta huonompana ja neljä prosenttia vastasi sen olevan huomattavasti huonompi. Huomattavasti parempana tilannetta piti yksi prosentti vastaajista.

Henkilöstökyselyn ehkä kriittisin kysymys liittyy romanioppilaiden esiopetuksen säännöllisyyteen. Erittäin säännöllisesti oppilaansa koki käyvän

esiopetuksessa vain 18 prosenttia ja melko säännöllisesti 21 prosenttia. Vastaajista 29 prosenttia ei osannut sanoa, oliko esiopetus säännöllistä vai ei. Suuri epätietoisien joukko selittyy vain osaksi sillä, että vastaajissa oli muutamia hallinnon edustajia, joiden arvaustenkin oli vaikea perustella kantaansa. Noin neljänneksen (24 %) esiopetuksen romanioppilaista katsottiin käyvän esiopetuksessa melko epäsäännöllisesti. Lisäksi henkilöstö arvioi, että kahdeksan prosenttia romanioppilaista kävi esiopetusta erittäin epäsäännöllisesti. Epäsäännöllisyys tuli myös monin eri tavoin esille avovastauksissa henkilöstön turhautumisena.

Esiopetuksen ja kodin yhteistyön toimivuus

Esiopetuksen henkilöstöstä 62 prosenttia koki yhteistyön sujuneen romanihuoltajien kanssa erittäin hyvin ja 32 prosenttia melko hyvin. Noin kuusi prosenttia kertoi yhteistyön olevan melko huonoa, mutta kukaan ei vastannut sen olevan erittäin huonoa.

Esiopetuksen henkilöstöllä oli mahdollisuus pohtia avoimuuttaan romanihuoltajia kohtaan. Heiltä kysyttiin, pystyivätkö he avoimeen vuorovaikutukseen kaikissa lapsiin liittyvissä asioissa. Yhteensä 97 prosenttia henkilöstön vastasi kysymykseen ”kyllä”. Kolme prosenttia vastaajista koki, että he eivät täysin avoimesti pystyneet kommunikoidaan lapsista.

Kiusaaminen ja syrjintä esiopetuksen henkilöstön silmin

Esiopetuksen henkilöstöstä 86 prosenttia ei ollut huomannut työssään, että romanioppilaisiin kohdistuisi enemmän kiusaamista tai syrjintää kuin muihin oppilaisiin. Kuitenkin 14 prosenttia oli tehnyt tällaisen havainnon. Henkilöstö vastasi myös kysymykseen siitä, kiusasivatko romanioppilaat toisia oppilaita enemmän kuin muut. Vastavuoroisesti henkilöstöstä 86 prosenttia ei ollut huomannut tällaista, kun taas 14 prosenttia oli huomannut romanioppilaiden kiusaavan toisia enemmän kuin muut oppilaat.

Romanikieleen liittyviä näkökulmia

Romanioppilailla on mahdollisuus saada romanikielen opetusta esiopetuksessa samalla tavoin kuin perusopetuksessa eli kaksi viikkotuntia. Henkilöstön vastaajille asia ei ollut tuttu: 70 prosenttia vastaajista ei ollut asiasta tietoisia. Vaikka yhteensä 30 prosenttia vastaajista kertoi tienneensä asian, vain kolme prosenttia kertoi pyrkineensä tiedottamaan asiasta romanihuoltajille. Romanihuoltajat saivat vastata kysymykseen, onko heidän lapsensa mahdollisesti opiskellut romanikieltä esiopetuksessa tai onko mahdollisuudesta tiedotettu heille. Yhteensä 91 vastaajasta 3 prosenttia kertoi, että hänen lapselleen oli opetettu romanikieltä. Kyseessä lienee esiopetuksen oppilaan liittäminen perusopetuksessa annetun romanikielen opetuksen yhteyteen. Hieman useampi huoltaja, 9 prosenttia, kertoi, että romanikielen opetuksen mahdollisuudesta oli tiedotettu esiopetuksen oppilaiden huoltajille.

Huoltajilta kysyttiin myös, pitivätkö he tärkeänä, että heidän lapsensa saisivat romanikielen opetusta esiopetuksessa. Koska romanikieli on Unescon uhanalaisten kielten listalla, on tietysti tärkeää tulevaisuuden kannalta, mitä romanilasten huoltajat asiasta ajattelevat. Yli kolme neljästä (76 %) huoltajasta piti asiaa tärkeänä.

Lopuksi

Tämä selvitys toi esille paljon luotamusta, hyväksyntää ja toimivaa yhteistyötä romanihuoltajien ja varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön välillä. Henkilöstö koki huoltajien arvostavan työtään ja huoltajat kokivat, että heidän lapsensa saivat yhdenvertaista kohtelua. Romanilapsilla menee monessa mielessä todella hienosti. Vakavasti tulee kuitenkin ottaa henkilöstön huoli liian monen romani-lapsen epäsäännöllisestä osallistumisesta varhaiskasvatukseen ja erityisesti esiopetukseen. *

**Susanna Rajala, opetusneuvos
Miriam Schwartz, asiantuntija**

Teksti **ARJA-SISKO HOLAPPA** Kuva **EBENESER-SÄÄTIÖN KUVAKOKOELMA**

Varhaiskasvatus on lapsen oikeus

Varhaiskasvatusta nimitettiin Suomessa aiemmin päivähoidoksi. Päivähoitoa tarvittiin, sillä monissa perheissä molemmat vanhemmat kävivät työssä. Lasten hoitaminen lastentarhoissa alkoi Suomessa jo yli sata vuotta sitten. Ensimmäiset lastentarhat avattiin kaupungeissa, köyhien työläisperheiden lapsille. Alusta alkaen lapsista haluttiin pitää hyvää huolta, he saivat leikkiä ja opetella uusia asioita. Tarjottu ruoka oli monille lapsille todella tarpeen. Vuosien kuluessa toiminta kehittyi ja päiväkodeista kehittyi viihtyisiä paikkoja lapsille.

Vuosikymmenten varrella käsitys päivähoidosta ja varhaiskasvatuksesta on muuttunut. Nyt varhaiskasvatus määritellään laissa lasten oikeudeksi. Todella sitkeästi Suomessa on elänyt käsitys siitä, että palvelu on tarjolla sen vuoksi, että isät ja äidit voivat käydä töissä. Näin ei näytä olevan muissa Euroopan maissa. Esimerkiksi Norjassa lähes kaikki lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen pienestä pitäen. Euroopan Unioni pitää varhaiskasvatusta todella tärkeänä lasten kehittymisen kannalta. Se onkin asettanut tavoitteen, että kaikista 4-vuotiaista 95 % tulisi osallistua var-

haiskasvatukseen. Hyvin monet Euroopan maat ovat jo saavuttaneet tämän tavoitteen. Ikävä kyllä Suomi ei ole.

Miksi lasten sitten pitäisi osallistua varhaiskasvatukseen? Kysymys on tuttu monissa perheissä. Pienet lapset tarvitsevat isän ja äidin sekä perheen rakautta ja huolenpitoa. Tämän vuoksi suomalaisilla äideillä on äitiysloma ja molemmilla mahdollisuus pitää vanhempainlomaa. Vauvoille koti onkin paras paikka. Monet eteläisemmän Euroopan äideistä ja isistä ovat kateellisia suomalaisten perheiden mahdollisuudelle hoitaa pienimmät kotona. Suomalainen äitiys- ja vanhempainva-

Monet eteläisemmän Euroopan äideistä ja isistä ovat kateellisia suomalaisten perheiden mahdollisuudelle hoitaa pienimmät kotona.

paa on vertailussa pitkä ja vapaisiin liittyvät perheen saamat tulot ovat verrattain hyviä.

Vauvavaiheen jälkeen lasten uteliaisuus toisia lapsia ja uusia aikuisia kohtaan kasvaa. Leikillisesti voi sanoa, että me ihmiset olemme ”laumaeläimiä”. Toisiin lapsiin ja perhepiiriin ulkopuolisiin aikuisiin tutustuminen ja vuorovaikutuksen opetteleminen ovat merkittäviä lasten kehittymisen kannalta. Lapset oppivat ymmärtämään eleitä, sanoja ja ihmisten käyttäytymistä kokemusten avulla. Lapset ovat myös luontaisesti uteliaita. Uudet ympäristöt, leikkikalut, vertaisten ja aikuisten esimerkit innostavat lapsia liikkumaan, tutkimaan, puhumaan ja opettelemaan uusia taitoja leikin avulla.

Varhaiskasvatus on suunniteltu pieniä lapsia varten. Toimintaa päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja varhaiskasvatuksen kerhoissa kehitetään koko ajan. Uskallan kuitenkin kertoa, että toiminta on jo nyt laadukasta. Varhaiskasvatuksen opettajat ja hoitajat sekä perhepäivähoitajat ovat saaneet hyvän koulutuksen tukea lasten luontaista oppimisen halua ja pitää heistä hyvää huolta. Monipuolinen toiminta on suunniteltua ja se perustuu varhaiskasvatustalouteen ja varhaiskasvatussuunnitelmaan. Meillä ei myöskään hoputeta lapsia tai odoteta heiltä koulumaista käytöstä, pienet lapset saavat kasvaa omaa tahtiaan. Tarvittaessa lapsille on monenlaista tukea tarjolla.

Varhaiskasvatus on lasten oma oikeus. Varhaiskasvatusta on tutkittu paljon ja varmuudella voi sanoa, että laadukas varhaiskasvatus auttaa lapsia kehittymään ja sen myönteinen vaikutus näkyy lasten myöhemminä kouluvuosina. Yksi laadun merkki on se, että varhaiskasvatuksessa työssä olevat tekevät paljon yhteistyötä lasten vanhempien kanssa. Monikulttuurisessa maassa on tärkeää, että opettajat ja hoitajat tuntevat lasten omaa kulttuuria ja ottavat sen huomioon päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja leikkikentillä. Jokaisen lapsen oma kulttuuri on tärkeää ja varhaiskasvatuksessa eri kulttuurit nähdään rikkautena. Yhteis-

Meillä ei myöskään hoputeta lapsia tai odoteta heiltä koulumaista käytöstä, pienet lapset saavat kasvaa omaa tahtiaan.

työ vanhempien kanssa on toki tärkeää myös arkipäivien asioiden vuoksi. Kuulumisten vaihto ja kumppareista muistuttaminen ovat tärkeä osa päivittäistä vuorovaikutusta. Vanhempien ja lasten antama palaute on myös kunnan arvoista varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen on sitä helpompaa mitä tutumpia ollaan.

Suomen nykyinen hallitus pitää varhaiskasvatusta suurena arvona. Hallitus on päättänyt jatkaa kokeilua, jossa varhaiskasvatusta tarjotaan viisivuotiaille ilmaiseksi. Mukana on jo 19 kuntaa, joten maksuttomia paikkoja on tarjolla paljon. Seuraavaksi hallitus on päättänyt kokeilla kaksivuotista esiopetusta. Kokeilu alkaa elokuussa 2021. Kokeilujen taustalla on ajatus saada mahdollisimman moni lapsi maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Suomalainen esiopetus on luonteeltaan lapsilähtöistä varhaiskasvatusta. Varat maksuttomiin kokeiluihin tulevat valtiolta. En usko, että ne menevät hukkaan. Kokeilut ovat investointi hyvään lapsuuteen.

Olen itse jo mummoikässä. Pian kolmevuotias lapsenlapseni on joutunut olemaan jo monta viikkoa koronaviruksen vuoksi kotona. Hän on rakentanut äitinsä kanssa pahvista pienen pöytäpäiväkodin. Pienet leluhahmot menevät tämän tästä ”päikkyyneen” ja leikkivät siellä yhdessä. Leikillä lapsi kertoo, että hänellä on ikävä päiväkotiin, kavereiden, leikkien ja oppimisen pariin. Uskon, että tilanne on tuttu monessa muussakin kodissa. Rajoitukset ovat nyt terveyssyistä paikallaan, mutta toivon, että pian lapset pääsevät jälleen tuttuun, turvalliseen ja innostavaan varhaiskasvatukseen! *

**Arja-Sisko Holappa, opetusneuvos
Opetushallitus**

Teksti/koonti **MIRIAM SCHWARTZ**

Elämä sisältää eri ulottuvuuksia, joiden kautta voimme rakentaa mieleistämme arkea. Tavoista tai tottumuksista voi kehittyä harrastuksia ja parhaimmassa tapauksessa voimme käyttää taitojamme sekä kiinnostuksen kohteita hyödyksi elämänmittaisessa kasvussa.

Tällä palstalla esittelemme ihmisiä, joilla on yhteisiä kiinnostuksen kohteita.

Tämänkertaisille haastateltaville leikkiminen on elämäntapa.

Lasten nimet ja kuvat on julkaistu huoltajien suostumuksella.

Sonja Lindholm

Jasmin Frimanin perhealbumi

Frimanien perhealbumi

Kuka olen?

Minä olen **Benjamin Friman**. Olen 5-vuotias ja asun Turun kaupungissa. Perheeseeni kuuluu vanhemmat ja minä, Benjamin.

Mitä leikkiminen tarkoittaa?

Leikkiminen tarkoittaa sitä, että saan leikkiä niillä leluilla, mistä tykkään.

Pidän eniten...

Kotona pelaan mieluiten pleikkaria ja päiväkodissa pihalla leikin jalkapalloa sekä piilosta. Kiipeilytelineistä tykkään tosi paljon.

Haluaisin ehdottaa muille lapsille...

Suosittelen kaikkia lapsia kokeilemaan piilosta, hippaa ja sokkoa.

Kuka olen?

Minä olen **Aila Långström** ja 5-vuotias tyttö Hangosta. Mun perheeseen kuuluu vanhemmat Jasmin ja Tomppa sekä minä ja mun veli Allan, 4 vuotta.

Mitä leikkiminen tarkoittaa?

Leikkiminen tarkoittaa samaa kuin hauskanpito.

Pidän eniten...

Kotona leikin eniten nukkeleikkejä ja tarhassa tykkään leipoa.

Haluaisin ehdottaa muille lapsille...

Toivon, että kaikki lapset kokeilisivat säkkipuoksua ja hyppynarulla hyppimistä. Olisi kivaa, jos kaikki lapset oppisivat jakamaan leluja.

Kuka olen?

Olen **Janette Friman**, asun Piikkiössä ja olen 4 vuotta. Perheeseeni kuuluvat Mirigli, Henkka, Joni ja tietenkin minä.

Mitä leikkiminen tarkoittaa?

Leikkiminen on rakkautta. Leikeissä teen kivoja juttuja kavereiden kanssa.

Pidän eniten...

Päiväkodissa tykkään eniten ulkoleikeistä ja kotona leikin mieluiten nukeilla.

Haluaisin ehdottaa muille lapsille...

Ehdotan, että kaikki kokeilisivat nukkeleikkejä, koska mäkin tykkään niistä.

Flinkien perhealbumi

Kuka olen?

Minä olen **Leonard Flink** Rovaniemeltä ja olen 4-vuotias. Mun perheeseen kuuluu Moona ja Tino, siskot sekä pikkuveli.

Mitä leikkiminen tarkoittaa?

Leikkiminen tarkoittaa aina kivaa tekemistä.

Pidän eniten...

Kotona tykkään eniten leikkiä hippaa pikkuveljen kanssa. Tarhassa parasta on olla hiekkalaatikolla.

Haluaisin ehdottaa muille lapsille...

Hippa on paras leikki. Sitä ehdotaisin kaikille.

Kuka olen?

Mun nimi on **Vanessa Ahlgren**. Olen kuusi vuotta ja kesällä täytän seitsemän. Mä asun Turun Halisissa ja meidän perheeseen kuuluu isä Leif, äiti Jasmin, minä ja mun pikkuveli Marcus. On meillä kaksi koiraakin.

Mitä leikkiminen tarkoittaa?

Leikkiminen tarkoittaa sitä ainakin, että on hauskaa. Ei puhelimella olemista, vaan että leikitään vaikka barbeilla

Ahlgrenien perhealbumi

tai hippaa. Kiva jos on kavereita, niin voi leikkiä yhdessä.

Pidän eniten...

Mä tykkään leikkiä kotona barbeilla ja just hippaa eskarissa. Petsitki on kivoja.

Haluaisin ehdottaa muille lapsille...

Mä haluaisin ehdottaa muille sellaista krokotiilileikkiä. Siinä on liukumäki ja krokotiili yrittää saada niiden muiden jaloista kiinni. Me leikitään sitä eskarissa.

Kuka olen?

No olen **Iida**, kohta 4 vuotta ja asun mun kotona Turussa. Perheeseeni kuuluu isä, Alex, Iira ja Iida.

Mitä leikkiminen tarkoittaa?

Joskus pitää leikkiä hetken aikaa. Jos aikuisilla on jotain tekemistä niin lapset leikkii sillä aikaa.

Pidän eniten...

Kotona tykkään prinsessaleikeistä ja tarhassa ulkoleikeistä.

Iira Raution perhealbumi

Haluaisin ehdottaa muille lapsille...

No ehdotan legoilla leikkimistä, koska minäkin haluan aina niillä leikkiä, niin muutkin voisi.

Åkerlundien perhealbumi

Kuka olen?

Olen **Antton Åkerlund**, 4 vuotta ja asun Helsingissä. Perheeseen kuuluu mun vanhemmat Merita ja Leif, minä ja mun sisko Laura.

Mitä leikkiminen tarkoittaa?

Leikkiminen tarkoittaa sitä, että se saa mennä leikkimään silloin kun haluaa.

Pidän eniten...

Mä leikin mun kavereiden kanssa päiväkodissa hippaa. Kotona leikin aina kotia mun siskon Lauran kanssa.

Haluaisin ehdottaa muille lapsille...

Parhainta on leikkiä hippaa, kotileikkiä tai piilosta. *

Paneelissa vasemmalta Malla Laiti, Armas Lindberg, Mertsä Ärling ja Samuel Florin.

Teksti **MERVI HILTUNEN** ja **LEIF BALTZAR** Kuvat **LEIF BALTZAR** ja **SUSANNA RAJALA**

RomaMedia

– uusi osallistumisen kanava romaniyhteisölle

RomaMedia on uusi romanasioihin keskittyvä mediakanava. Se tarjoaa ajankohtaista sisältöä romaniyhteisölle ja kaikille, jotka ovat kiinnostuneita romanityöstä ja -kulttuurista. Uusi mediakanava mahdollistaa yhteisöllisen, osallistavan ja tarvelähtöisen toiminnan romanien keskuudessa ja toimii sillanrakentajana romani- ja pääväestön kesken. RomaMedian toiminta pohjautuu Suomen Romanipoliittisen ohjelman tavoitteisiin [ROMPO2 2018–2022].

RomaMedia kokoaa ajankohtaisia uutisjuttuja ja päivittää tietoa romaniyhteisöä koskettavista aiheista. Se tuottaa omia musiikki-, dokumentti-, haastattelu- ja keskusteluohjelmia laajalle yleisölle. RomaMedia haluaa omalta osaltaan edistää ja tallentaa rikasta romanikulttuuria ja tuoda esille kulttuurin monia puolia. RomaMedian tärkeä tavoite on myös uudistaa keskustelukulttuuria ja toimia romanasioissa sitoutumattomana, yhteiskunnallisena keskustelun avaajana.

RomaMedia toimii verkossa ja aktivoi ihmisiä osallistumaan

RomaMedia toimii internetissä ja sosiaalisessa mediassa, mutta järjestää myös tapaamisia ihmisten kesken kasvokkain. RomaMedian keskeinen tavoite on jakaa luotettavaa tietoa sekä kannustaa romaniväestöä osallistumaan ja toimimaan aktiivisina yksilöinä omassa elämässään, perheissä, yhteisöissä ja yhteiskunnassa laajemminkin. RomaMedia kokoaa romaniasioita koskevaa tiedotusta ja viestintää yhteen, helposti löydettävään paikkaan. RomaMedia toimii vastuullisen journalismin periaatteita noudattaen internetissä, ylläpitäen sivustoa www.romamedia.fi sekä sosiaalisen median kanavissa, erityisesti Facebookissa ja YouTubessa.

RomaMedia tavoittaa tehokkaasti romaniväestöä ja tarjoaa ajankoh- taista tietoa, tapahtumia ja koulutuksia eri-ikäisille ihmisille eri elämänvaiheissa. RomaMedian avulla voidaan osallistaa romaniväestöä omaan elämänhallintaan, sosiaaliseen hyvinvointiin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä oman kulttuuriperinnön vaalimiseen ja uudistamiseen. Romaniasioiden alueellinen ja valtakunnallinen hoitaminen on nykyisin keskittynyt varsin pienelle joukolle aktiivisia romaneja. Tähän halutaan muutosta ja kannustaa romaniväestöä laajempaan osallistumiseen paikallisesti ja alueellisesti. RomaMedian avulla tavoitetaan kaiken ikäistä romaniväestöä ympäri Suomen.

RomaMedian tarina sai alkunsa Savonlinnassa

RomaMedia-hankkeen toimintaa toteutetaan ja koordinoidaan Savonlinnan kristillisellä opistolla. Toimintaa vetävät päätoimittaja Leif Baltzar ja opiston rehtori Tommi Tuunainen. Mukana toimii joukko toimittajia ja ohjelmatuottajia. Opisto tarjoaa hankkeelle ja toiminnalle pysyvät tilat ja mahdollistaa RomaMedian toiminnan jatkuvuuden. RomaMedialla on opistolla studiotilat, jotka soveltuvat ohjelmien kuvaamiseen, videoiden editointiin sekä äänen ja kuvien käsittelyyn. Aina tarvittaessa lähdetään jutunte-

RomaMedian neuvottelupäivillä. Edessä Savonlinnan kristillisen opiston rehtori Tommi Tuunainen.

koon muualle Suomeen kuvauskalustoon ja -ammattilaisten kanssa.

Tavoitteena on vakiinnuttaa toiminta valtakunnallisena mediankanavana ja saada myös pysyvää rahoitusta toiminnalle. Ensimmäisen toimintavuoden aikana RomaMediaa on päästy toteuttamaan vauhdikkaasti ja ohjelmamateriaalia on tallennettu myös jatkoa varten. Ideoita ja yleisöpalautetta on kerätty ja rahoitusta haettu eri tahoilta. ”Tulevaisuuteen uskotaan lujasti, sillä sosiaalinen ja yhteiskunnallinen tarve tällaiselle monipuoliselle media-toimijalle on suuri romaniväestön keskuudessa”, toteaa RomaMedian päätoimittaja Leif Baltzar Savonlinnasta. Hän toteaa, että RomaMedia on avoimuuden kautta saavuttanut ensimmäisenä toimintavuotenaan luottamusta ja vahvistanut paikkaansa muiden romanitoimijoiden ja romaniväestön keskuudessa.

RomaMedia järjestää tapahtumia ja leirejä

Kesällä 2019 järjestettiin Savonlinnan kristillisellä opistolla romanimusiikin leiri, joka oli hyvin suosittu. Osallistujia olisi tullut enemmän kuin pystyttiin vastaanottamaan. Jatkossa tullaan järjestämään lisää erilaisia leirejä ja kursseja ja vahvistamaan toimintaa romaneille suunnattujen koulutusten, tapahtumien ja seminaarien saralla. Helmikuussa 2020 järjestettiin opistolla romanityön järjestöille suunnatut neuvottelupäivät, jotka live-striimattiin eli lähetettiin suorana verkossa. Yleisö pystyi seuraamaan ja kommentoimaan keskustelua ja esityksiä omalla kotisohvalla tai missä tahansa internetin päätelaitteen äärellä. Vastaavalla tavalla RomaMedia hyödyntää uusia sosiaalisen median ja internetin kanavia jatkossakin omassa mediatuotannossaan ja tapahtumien järjestämisessä.

Leif Baltzar

→ Keskustelua ajankohtaisista romanasioista

Romanityön parissa työskentelevien järjestöjen neuvottelupäivät helmikuun lopulla 2020 kokosi Savonlinnaan kolmisenkymmentä järjestöaktiivia. Keskustelun pohjaksi RomaMedia teetti avoimen verkkokyselyn ajankohtaisista romanasioista.

Sähköinen Google Forms -kysely tehtiin helmikuun 2020 aikana ja siihen saatiin 139 vastausta. Kaikille avoimesta kyselystä tiedotettiin RomaMedian kotisivuilla ja Facebook-sivuilla. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa mielipiteitä järjestötapaamisissa tapahtuvan keskustelun pohjaksi. Kysely ei täytä tieteellisiä kriteerejä, sillä esimerkiksi vastaajan taustatietoja ei kysytty. Kyselyssä haluttiin koota ajatuksia eri aiheista ja pitää vastaamisessa mahdollisimman matala kynnyks.

Mitä verkkokyselyssä selvisi?

Kyselyn aluksi tiedusteltiin, mitkä asiat nähdään romaniväestön suurimpina haasteina. Annetuista vaihtoehdoista päihteiden käyttö huolestutti vastaajia eniten, samoin rikosten ja väkivallan käyttö sekä syrjäytyminen. Seuraavaksi eniten mainintoja saivat koulutusasiat, romanikielen tila sekä nuorten some-käyttäytyminen. Lisäksi vastaajia huolestutti työllistymiseen ja terveyteen liittyvät asiat.

Kyselyssä tiedusteltiin, miten hyvin vastaajat saavat tietoa romanasioista ja niihin liittyvistä toimenpiteistä ja päätöksenteosta. Vastaajista noin 56 % ilmoitti, että ei saa riittävästi tietoa romanasioista. Lähes 22 % puolestaan kertoi saavansa tietoa melko hyvin ja lähes 17 % riittävän hyvin.

RomaMedian kyselyssä tiedusteltiin myös vaikuttamismahdollisuuksia romanasioihin paikallisesti ja alueelli-

sesti. Vastaajista noin 14 % ilmoitti, että voi vaikuttaa romanasioihin hyvin paljon ja noin 31 % melko paljon. Vastavasti noin 41 % ilmoitti, että voi vaikuttaa romanasioihin huonosti omalla alueellaan ja paikallisesti.

Kun kysyttiin, miten hyvin vastaaja kokee voivansa vaikuttaa romanasioihin valtakunnallisesti, huomattavan suuri osa, noin 62 % totesi, että vaikutusmahdollisuudet ovat huonot. Noin neljännes (26 %) vastaajista kertoi, että voi vaikuttaa melko paljon tai hyvin paljon romanasioihin valtakunnallisesti.

Kiinnostusta vaikuttaa romanasioissa oli kuitenkin yleisesti hyvin paljon. Lähes 83 % vastaajista on kiinnostunut vaikuttamaan romanasioihin joko paikallisesti, omalla alueellaan tai valtakunnallisesti.

Romamedian kyselyssä oli mahdollisuus vastata avoimeen kysymykseen: Mitä mieltä olet romanasioiden hoidosta Suomessa. Vastaajat kertoivat innokkaasti omia näkemyksiään, sillä avoimia vastauksia saatiin yhteensä 72 kappaletta. Vastaukset analysoitiin ja ryhmiteltiin neljään eri kategoriaan: ongelmien esille nostaminen, kriittiset kommentit, positiiviset kommentit ja ratkaisuehdotukset. Seuraavassa on poimintoja ja vastaajien suoria lainauksia liittyen romanasioiden hoitoon Suomessa.

Romaniyhteisön sisällä olevista ongelmista nostettiin esiin päihteiden ja rikollisuuden lisäksi mielenterveysongelmat. Lisäksi ongelmaksi koettiin romanityön riittäisyys.

- Kansalaisjärjestötoiminnassa on toivomista. Sieltä löytyy ihan riidankylväjiäkin.
- Romanipolitiikka on niin ”verinen kenttä” että kukapa sinne haluaisi.

Kritiikkiä esitettiin romaniliittii tai romaniedustajia kohtaan.

- Asiat kiinnostaa, mutta romaniedustajat ei aina hoida omaa leiviskäänsä ja se ärsyttää. Virkakaalat on ilmeisesti ihan asiallisia.

- Siitä pitää olla huolissaan että kun vanha junta on järjeviä uudistuksia ja itsenäisesti ajattelevia työntekijöitä vastaan.
- Hyvällä alulla [romaniasioden hoito], mutta paljon on tekemistä että kaikki saadaan mukaan eikä vain samat naamat kaikissa tilaisuuksissa, leireillä ym ja hoida vain määrätyn joukon asioita.

Osa vastaajista nosti esille itsekriittisiä huomioita romaniyhteisöstä ja romaniasioden hoidosta.

- Kaaloahan aina kiinnostaa vaikuttaa, etenkin kritisoimalla ja huhupuheilla. Työmieheiksi soveltuvia ja kelpaavia onkin sitten paljon vähemmän.

- Hienoa että omasta väestä on löytynyt AVI:en ja eri ministeriöiden leipiin sopivia työntekijöitä.
- Uusi Rompo on paljon parempi kuin vanha. Helpompi lukea ja enemmän tavallisen kaalon tarpeisiin.
- Minusta hyvä kehitys suunta ei ole enää muutamien harteilla, on useampi toimija ja vaikuttaja, se on oikea suunta

Kyselyssä kertyi paljon ratkaisuehdotuksia erilaisiin romaniväestöä koskettaviin ongelmiin. Romaninuorille ja lapsiperheille toivottiin enemmän opastusta ja tiedotusta arjesta selviytymiseen. Romaniyhdistyksiä patisteltiin parempiin näyttöihin, mutta todettiin myös, että moni asia on

Rasismiin ja vähemmistön syrjintään puuttuminen katsottiin ensisijaiseksi toimenpiteeksi romaniasioden hoitamisessa. Toisaalta haluttiin myös korostaa romaniyhteisön myönteistä julkikuvaa tässä yhteydessä.

- Ei ole tarvetta sen enempään hoitamiseen kuin että syrjintä pidetään maassa aisoissa.
- Rasismista ja mustalaisvastaisuudesta puhutaan liikaakin. Parempi tulisi jos keskityttäisiin myönteisiin juttuihin.

Romaniyhteisön asioiden hoitamisen perusedellytyksenä nostettiin esiin työllistyminen ja koulutus.

- Se, että saadaan tavankaalolle koulutusta ja leipää pöytään eri alueilla, on kaiken toiminnan A ja O.

- Ei suurinta osaa kansasta jaksa kiinnostaa. On asiat jo liiankin hyvin.

Romaniasioden hoito sai paljon myös positiivisia kommentteja ja romaniasioden tilaan Suomessa oltiin tyytyväisiä.

- Suomi on yksi maailman parhaita maita kaaleille.
- Koko 90-luku ja 2000-luku ovat olleet eteenpäin menon aikaa ja kiitos siitä kuuluu Suomessa töitä tehneille romanityöntekijöille.
- Avoimuus on asioiden hoidossa lisääntynyt koko ajan viime vuosina ja verkkosivut parantuneet.

romaneista itsestään ja omatoimisuudesta kiinni.

- ei mikään tapahdu itsestään, vaan täytyy itse toimia ja nähdä vaivaa, jos haluaa asioiden edistyvän
- Itsestä on kiinni oma vaikuttamistoiminta. Ei ketään kotoa haeta!

Romanikulttuurin ja -perinteiden tarkastelu nousi myös esille.

- pitäisi meillä ensin laittaa kuntoon oma ossuus eli nämä väistämiskuviot uusiks nehä ne estää elämisen

Yhteenvedona RomaMedian kyselyä voidaan todeta, että romaniasioden hoidossa ollaan Suomessa edistytty paljon viime vuosina. Vielä on kuitenkin tehtävää jäljellä, erityisesti tiedottamisen saralla. Romanit ovat hyvin kiinnostuneita vaikuttamaan omiin asioihinsa, erityisesti paikallisesti ja alueellisesti. Romaniyhteisöstä löytyy paljon ratkaisuja käsillä oleviin ongelmiin ja niinpä tarvitaan lisää suoria vaikutuksen ja vuorovaikutuksen kanavia. Koulutus on tie eteenpäin ja avain parempaan työllistymiseen, sosiaaliseen hyvinvointiin ja osallisuuteen. *

Juttusarjassa tapaamme yhteiskunnallisia vaikuttajia kahvilla. Kahvittelun lomassa keskustellaan ohikulkeva hetki tekemisestä, tahtomisesta ja elämästä.

Teksti **MIRIAM SCHWARTZ** Kuva **JANETTE GRÖNFORS**

Ihmisoikeudet sydämenasiana

Janette Grönfors on tehnyt pitkän työuran ihmisoikeusasioiden ammattilaisena. Viime vuodet hän on toiminut Suomen Punaisella Ristillä rasismien vastaisessa työssä. Janette aloitti huhtikuun alussa Romaniasiaain neuvottelukunnan pääsihteerin tehtävässä.

Sosiaali- ja terveysministeriön aula vaikuttaa hiljaiselta ja autiolta. Olen saapunut sopimaamme tapaamiseen hieman etuajassa ja ehdin hetken aikaa tutkailemaan ympäristöä. Helsingin keskustassa sijaitsevan ministeriön vanha ja jylhä julkisivu kätkee sisäänsä modernin viraston. Koronakevät on tehnyt käytävistä hiljaisia, vaikka uurastus ei tietenkään ole loppunut. Hetken kuluttua Janette tulee aulaan minua vastaan. Kerrankin pituusero minun ja haastateltavan välillä ei ole päätähuimaava, sillä olemme molemmat tyylikkäästi matalia. Kättelyt jätämme väliin, mutta Janetten katse on lämmin ja toivottaa tervetulleeksi. Saavumme pieneen, mutta ilmapasti kalustettuun neuvotteluhuoneeseen ja jutustelumme rönnyilee sopivan lämminkeskustelun. Jäitä ei tarvitse rikkoo, sillä Janette on luontainen keskustelijä.

- Olen vasta aloittanut, mutta olen saanut tehdä tosi paljon töitä. Olen saanut hyvää perehdytystä esimerkiksi alueellisten neuvottelukuntien kollegoiltani ja alku näyttää lupaavalta, Janette aloittaa.

Janette on työskennellyt viimeisten seitsemän vuoden ajan SPR:n yhdenvertaisuusasioiden sekä rasisminvastaisen työn parissa.

- Nämä asiat ovat olleet lähellä sydäntäni jo ainakin kolmenkymmenen vuoden ajan. Ennen kuin siirryin

tänne sosiaali- ja terveysministeriöön, tein viimeisimmän suuremman puristuksen koordinoitujen valtakunnallisen rasisminvastaisen viikon kampanjan. Yhteiskunnallinen tilanne mahdollisti kampanjalle suuren näkyvyyden sosiaalisessa mediassa ja se tuntui todella loistavalta päätökseltä edelliselle työlleni, Janette summaa.

Valtakunnallisella romaniasiaain neuvottelukunnalla on pitkä historia. Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimiva neuvottelukunta koostuu suomalaisista virkamiehistä ja toimijoista. Janette Grönforsin pesti on aluksi puolitoista vuotta kestävä sijaisuus.

- On erittäin tärkeää, että neuvottelukunnassa romaniväestö osallistuu itse sosioekonomisen asemansa parantamiseen ja on mukana rakentamassa yhdenvertaista yhteiskuntaa, osallisuutta siihen sekä osallistumista tasavertaisesti kaikkien, Janette toteaa ja vilkaisee kelloon.

Seuraava haastattelu on alkamassa tunnin päästä ja huomaamme, että kuulumisten päivittämiseen tarvittaisiin enemmän kuin yksi kahvikupillisen mittainen hetki. Janette näyttää nauttivan uudesta työstään yhdenvertaisuus- ja yhteiskunnallisten asioiden parissa. Positiivinen asenne näkyy ja tuntuu.

- Tämä on ihan älyttömän mukavaa ja olen todella iloinen, että saan olla mukana vaikuttamassa asioihin. Tuntuu myös siltä, että jatkuvasti

ti tapahtuu uusia asioita myös romanikentällä. Romanipoliittinen ohjelma on monipuolinen työkalu, joka myös ohjaa työtä, jota teemme. Itse halusin kiinnittää erityistä huomiota yhdenvertaisuuskysymyksiin sekä moniperustaiseen syrjintään. Meillä on näissä asioissa paljon osaamista ja tietotaitoa, mutta toki meillä on myös paljon uuden oppimista. Toinen asia, jossa meillä on mielestäni paljon oppimista, on median käyttäminen, sen hyödyntäminen sekä itse asiassa medialukutaito.

Janette näkee, että romaniväestön tilanne erityisesti koulutusasioissa on mennyt selkeästi eteenpäin viimeisten kymmenen vuoden aikana.

- Vauhtiin ei päästä huimaa, mutta eteenpäin ollaan menty. Tälläkin hetkellä romanitaustaisia sosionomiopiskelijoita on Suomessa useita kymmeniä ja tämä tarkoittaa, että korkeakoulutasoiset tutkinnot ovat romanienkin parissa yleistyneissä. Tämä on iso askel eteenpäin, Janette toteaa ja hymyilee tarttuvasti.

Itse Janette kertoo elämänvaiheesta, jolloin hän koki jonkinasteista riittämättömyyttä romanitaustansa vuoksi. Hän kouluttautui jatkuvasti pidemmälle, jotta olisi tuntenut olevansa samalla viivalla muiden kanssa. Lisäksi Janette omasi palavan halun oppia lisää, hyvän muistin sekä läsnä olemisen että myös kuuntelemisen taidon.

- Tuntui, että jatkuvasti piti olla heittämässä lisää vettä kiukaalle, Janette sanoo ja nauraa hersyvästi.

Hän innostui ensin nuorisotöistä ja aloitti työuransa marssimalla Helsingin nuorisoasiainkeskukseen ja ilmoitti haluavansa tehdä töitä lasten ja nuorten parissa. Toive toteutui ja vuoden työkokemuksen jälkeen Janette oivalsi, että haluaa kouluttautua alalle. Hän opiskeli kaksivuotisen ruotsinkielisen nuoriso-ohjaajan ja nuorisosihteerin koulutuksen.

- Jälkeenpäin kun mietin tuota aikaa, niin olin tuolloin 22-vuotiaana tosi nuori, melkein lapsi. Sitten suoritin ylioppilastutkintoni loppuun ja välillä tehtiin taas töitä. Jossakin kohtaa ymmärsin, että eihän tämä riitä mihinkään ja luin itseni sosionomiksi. Opiskelin myös kansainvälisessä opinto-ohjelmassa diplomatian teoriaa sekä käytäntöä. Sain reissata maailmalla ja asuin jonkin aikaa Norjassa ja Englannissakin, Janette muistelee.

Tämänkin jälkeen määrätietoinen Janette koki, että opintoja tulee jatkaa ja hän opiskelikin ylemmän korkeakoulututkinnon.

- Sitten opiskeltiin lisää. Ei siinä aina kaikki mennyt aivan putkeen, mutta kuitenkin valmistuin maisteriksi. Nyt olen aika jännässä tilanteessa, kun en olekaan yksittäisten kurssien lisäksi opiskellut lähes yhteen vuosikymmeneen. Ajatuksissa on käynyt, että pitäisiköhän vieläkin jaksaa lähteä opintielle, Janette naurahtaa.

Kansainvälinen kokemus ja oppi on avartanut Janetten näkemystä ainakin Euroopan romanien tilanteesta sekä haasteista.

- On ainakin näkymä siitä, kuinka Euroopan romanien elämä ja esimerkiksi koulutuspolut sujuvat. Euroopan Unionin laajentuminen sai aikanaan ajattelemaan, että asiat muuttuvat romanien osalta paremmiksi ainakin Itä-Euroopassa ja Balkanilla. Näin ei kuitenkaan käynyt. Näissä asioissa luulisin, että voin oman työni kautta, mutta myös neuvotelukuntana olla tarjoamassa tietoa sekä suomalaista mallia jäsenmaille, niin kuin Ronk on aiemminkin tehnyt, Janette toteaa mieteliäänä.

Haastattelumme ja rupatteluhetkemme on lähenemässä päättepistet-

tään ja pyydän lopuksi, että Janette kurkistaisi tulevaisuuteen.

- Mitä arvelet, että romaniasiain neuvottelukunnassa on tapahtunut vuoden kuluttua, kysyn Janettelta varovasti.

- Voi, vuosi menee niin nopeasti! Tiedän kuitenkin, että silloin romani-poliittista ohjelmaa on viety eteenpäin ja romaneja koskettavia tapahtumia ja asioita eri elämänalueilla on saatu edistettyä. Meidän opiskelijamme ovat päässeet eteenpäin ja se on hyvä asia. Luulen kuitenkin, että Suomessa vuosi on niin lyhyt aika, että en odota aivan valtaisia askelia. Tiedän, että ainakin verkostomme ja yhteistyö tulee tiivistymään. Tämä tietenkin auttaa meitä tekemään asioita sekä työtämme paremmin.

Janette Grönfors saattelee minut ministeriön ulko-oville ja kiirehtii seuraavaan haastatteluun. Koronakevään ensimmäinen aurinko pilkistelee pilvien välistä ja tästä on hyvä jatkaa eteenpäin. *

Juhlapuheen tiivistelmä **MIRIAM SCHWARTZ**

Holokaustin muistojuhla

27.1.2020

Säätytalo

Holokaustin 75-vuotismuistojuhlan tekee erityisen tärkeäksi vuonna 2020 tämän hetken poliittinen kokonaistilanne.

Romaneihin kohdistuva viha, halveksunta ja välinpitämättömyys ovat jälleen karua todellisuutta Euroopassa. Viimeisen kolmen vuoden aikana romaniyhteisöihin eri puolilla Eurooppaa on kohdistunut satoja viharikos-iskuja, joissa kuolonuhrit ovat useimmiten lapsia ja naisia. Viimeisen kymmenen vuoden aikana brutaaleja romaniyhteisöjen pakkohäätöjä on tehty eri valtioiden viranomaisten toimesta ja tuhoisia ultranationalististen ryhmittymien iskuja jopa 1500. Vainot ja kansanmurhaa muistuttavat toimenpiteet eivät ole romanien ja kiertävien ryhmien kohdalla valitettavasti päättyneet.

Näistä asioista ei kuitenkaan puhuta ääneen. Poliittinen ja yhteiskunnallinen hiljaisuus on jäätävää ja kansainväliset instituutiotkin sanoittavat tätä vakavaa ihmisoikeusongelmaa toteamalla, että kaikista ryhmittymistä romanit kohtavat eniten syrjintää.

Romanit saapuivat Eurooppaan noin 1000 vuotta sitten, jolloin heidät suljettiin lainsäädännöllisin- ja uskonnolliskulttuurisin toimenpitein ulos yhteiskunnasta jatkuvien julmien vainojen kohteeksi. Romaneja orjuutettiin vuosisatojen ajan osassa Eurooppaa ja heitä myytiin omaisuutena, ei ihmisinä. Romanit kohtasivat kansanmurhan toisen maailmansodan aikana, jolloin heitä surmattiin viimeaikaisten uusien tutkimusarvioiden mukaan jopa miljoona henkeä. Kymmeniä tuhansia romaneja puhdistettiin etnisesti Kosovon sodan yhteydessä 1990-luvun alussa. Edellisten kaltainen etninen puhdistus ja satojen tuhansien pakolaisromaneiden häätäminen Euroopan eri maista on jatkunut näihin päiviin saakka.

Vähemmistöjen asema Euroopassa on kehittynyt huolestuttavampaan suuntaan viimeisten viiden vuoden aikana. Rasismi, vihapuhe ja väkivaltaiset iskut kohdistuvat yhä useammin vähemmistöihin eri puolilla Eurooppaa. Erityisen huolestuttavaksi asian tekee se, että poliittinen ilmapiiri

kiristyy ja asenteet kovenevat. Ääri-ryhmittymät kasvattavat vaikutusvaltaansa poliittisesti ja se näkyy niin kansallisen tason kuin myös kansainvälisten toimijoiden, kuten Euroopan instituutioiden päätöksenteon piirissä. Tämä vaarantaa oikeusvaltioperiaatteet, jotka ovat olleet se ainoa suoja ja turva esimerkiksi romaniväestön kohdalla eri maissa.

Media ottaa kantaa, tuomitsee ja yleistää. Usein journalismia käytetään eettisesti väärin mielipiteiden muokkaamisen välineenä.

Edellä kuvatun valossa voidaan sanoa, että romanien ja juutalaisten heikko vähemmistöasema on EU:n pahin etnisiä vähemmistöjä koskettava ihmisoikeusongelma.

Uusia ja voimakkaampia ponnisteluja tarvitaan, jotta voidaan puuttua sekä torjua näitä pelottavia ilmiöitä. Euroopassa esiintyvä rasismi, syrjintä ja syrjäytyminen liittyvät olennaisesti historialliseen epäoikeudenmukaisuuteen, sotarikoksiin sekä rikoksiin ihmisyyttä vastaan. Meidän on tunnustettava

nämä tarinat myös romanien osalta ja käsiteltävä niitä vähemmistöjen kohtaaman nykyisen rasismien torjumiseksi.

Suomi tuki vuonna 2015-2016 Euroopan Romanifoorumin tuottamaa kehittämisselvitystä: Suuntaviivoja annettiin romanivastaisuuden eli anti-Gypsyismin virallisen tunnustamiseen ja romaneista kertovan historian opetuksen edistämiseksi kouluissa, Eurooppalaisissa valtioissa ja kansainvälisissä instituutioissa. Tavoitteena olisi luoda vahvemmat rakenteet rotusyrjinnän torjumiseksi, niin että romanien historia tunnettaisiin ja muistettaisiin osana koko Euroopan historiaa.

Rasistinen epätasa-arvo on systemaattista eikä se poistu vain EU:n lainsäädännön säädösten tai niihin liittyvien kansallisten lakiuudistusten avulla. Toimeenpano edellyttää konkreettisia resursseja ja sitä, että Euroopan valtiot kehittävät kattavat toimintasuunnitel-

mat rasismien, syrjinnän ja rakenteellisen eriarvoisuuden torjumiseksi selkeillä järjestelmillä, joilla parannetaan rasismien seurantaraportointia, toimeenpantujen ehkäisevien tiedotus- ja koulutustoimenpiteiden toteutusta sekä arviointia. Suunnitelmiin tulee sisältyä positiivisia toimenpiteitä eriarvoisuuden poistamiseksi. Nämä konkreettiset toimet täydentävät voimassa olevaa syrjinnän vastaista lakia. Valtioiden on aktiivisesti edistettävä holokaustin muistamista ja vaadittava tehokkaita oikeussuojakeinoja rotuun, etnisiin ja uskonnollisiin vähemmistöihin kohdistuneiden historiallisten epäoikeudenmukaisuuksien purkamiseen. Tähän sisältyy poliittisten korjausprosessien tukeminen sekä parannettu muodollinen ja epävirallinen koulutus näistä historioista.

Hallitusten on varmistettava, että ruohonjuuritason viranomaisilla ja etenkin kansalaisyhteiskunnalla on joh-

donmukaista, tehokasta ja oikea-aikaista tukea sekä resursseja syrjinnän ja väkivallan vaarassa olevien yhteisöjen suojelemiseksi. Kansainvälisten instituutioiden on varmistettava riittävä rahoitus etulinjan toimijoiden ja ihmisoikeuksien puolustajien elintärkeän työn ylläpitämiseksi.

Toivon, että jonakin päivänä voimme juhlistaa rasismien, populismin ja nationalismien loppua. Hiljaisuus ei ole kohdallamme vaihtoehto, vaan meidän on noustava puolustamaan käytännössä toteutuvia ihmisoikeuksia. Tänään olemme kokoontuneet muistamaan heitä, jotka kärsivät syyttömästi. Muistamme, jotta emme unohtaisi. *

Miriam Schwartz,
asiantuntija
Opetushallitus

Teksti SATU BLOMERUS

Käsienpesu – meiltähän tämä käy!

Katselen seitsemänneistä kerroksesta avautuvaa, aamuauringon kultaamaa merimaisemaa. Tuntee uskomattomalta, että näkymätön hirviö on saanut aikaan maailmanlaajuisen sekasorron.

Kun vuoden 2020 alkupuolella silmiini osui uutinen kiinalaisesta lääkäristä, joka varoitteli tappavasta viruksesta, sivuutin uutisen yliolkaisesti; sehän on jossain toisella puolen maapalloa. Sitä paitsi lääkäri mainittiin tyhjää höpöttäväksi hölmöksi, joka sittemmin menehtyi. Suomen terveydenhuollon viranomaisten tiedotteet hieman myöhemmin lohduttivat, ettei virus ”löydy” meitä, eikä meille.

Mutta sitten rupesi kuulumaan kummia suomalaisten ”toisesta kotimaasta” Espanjasta ja myös Italiasta. Siellä ei ollut loppumassa vain terveydenhuollon kapasiteetti, vaan myös hautaustyöntekijöiden rahkeet. Puhuttiin tuhansista sairastuneista, tuhansista menehtyneistä. Pahimpiin riskiryhmiin kuuluivat ikäihmiset ja sydän-, keuhko- tai muita perussairauksia potevat henkilöt.

Hirviö oli päässyt valloilleen. Yhdenvertaisuuden periaatetta noudattaen tämä näkymätön uhka vyöryi läpi Euroopan, kukaan ei ollut siltä suojassa.

Herättiinpä sitten vihdoin täällä pohjan perukoillakin siihen huomioon, että tämä alien ei tarvitse passia eikä hammasharjaa kulkiessaan maasta toiseen. Matkustavaisia riitti kiitettävästi kuljetusaluustoiksi. Suomessa ryhdyttiin nopeasti valmiuslain valmisteluun,

tarvittiin lakisäätiset valtuudet kieltoihin ja käskyihin. Mentiin henki ja terveys edellä. Ministeriöiden virkamiehet olivat tosi kovien paineiden alla, työhuoneissa lamput paloivat yömyöhään. Hallituksen tiedonantoja sekä muita koronaviruksen erikoislähetystyksiä katseltiin, ainakin meillä, yhtä hartaasti kuin suurten juhlapyhien kirkonmenoja. Vähitellen suljettiin julkisia tiloja, kokoontumispaikkoja. Ensin ihmisiä kehoitettiin pitämään metrin turvaväli, nyttemmin puhutaan kahden metrin yhteiskunnasta. Onneksi Suomi on iso maa.

Miltä tämä kaikki on näyttänyt yksittäisen ihmisen näkökulmasta? Mietteeni eivät siis perustu tutkittuun tietoon vaan maalaisjärkeen ja ”musta tuntuu”-ajatteluun.

Hallitus panosti tiedotuksissaan käsienpesun tärkeyteen, antoipa miltei velvoitteen siihen. Romanikulttuurin näkökulmasta usein tapahtuva käsienpesu on itsestään selvää, arkipäivään kuuluvaa. Samoin kuin erityyppinen puhtaus ruuanlaiton suhteen. Siis sitä maalaisjärkeä. Luin jostakin, että parantunut käsihygieniat on säästännyt suomalaiset kausi-influenssalta. Kannattaa siis muistaa koronan jälkeinkin. Se käsienpesu.

Ehkä eniten minua askarrutti oppilaitosten sulkeminen. Opetusta ei

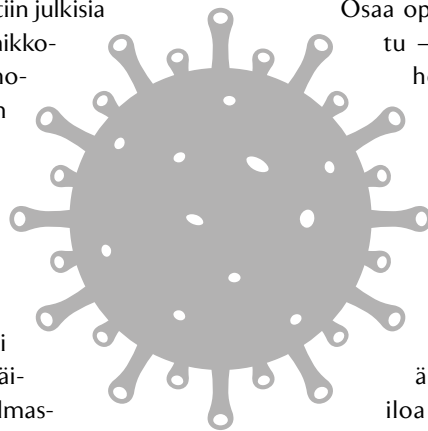
lopetettu, siirryttiin kotiin ja etäopetukseen. Opetushallituksessa varmaan tehtiin myös pitkää päivää ohjeistaen ja tukien sekä opettajia että oppilaita. Paljon puhutusta digiloikasta tuli totta nopeammin kuin kukaan uskoi. Joidenkin mielestä loikka oli onnistunut, useat pohtivat erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeita.

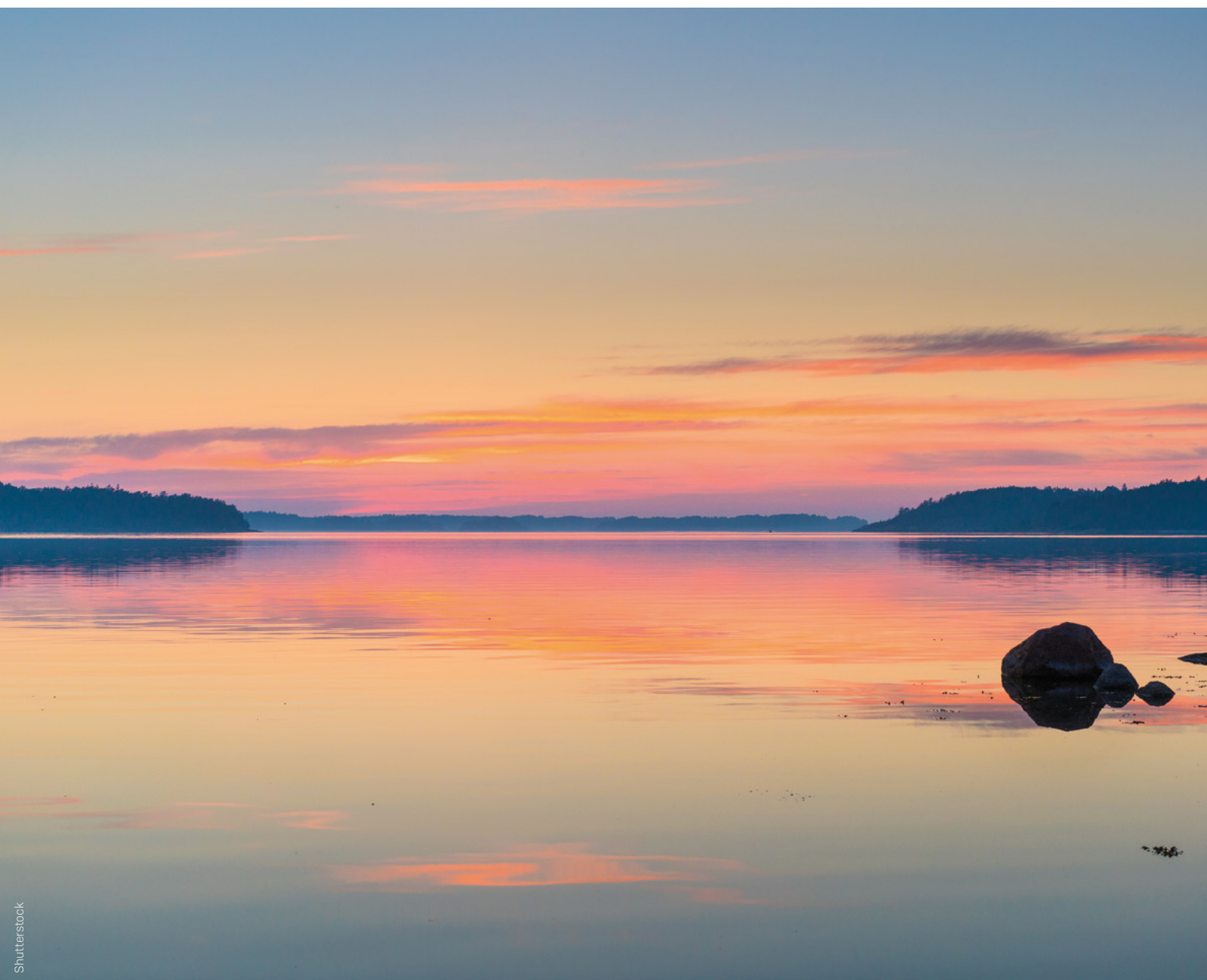
Osaa oppilaista ei tavoitettu – syrjäytyminen oli heidän kohdallaan pahentunut. Jossakin ohjelmassa kuuntelin, kun äiti valitti, että joutuu olemaan lastensa kanssa 24/7. Mies oli työssä, äidillä ei enää ollut iloa mistään. Haloo äiti, ne ovat sinun lapsiasi!

No ehkä olen liian kriittinen, ehkä haastattelu ei kertonut kuitenkaan kaikkea perheen elämästä.

Jotakin positiivista kuitenkin: opettajien työtä arvostetaan selkeästi enemmän kuin ennen. Toivottavasti näin on myös koronan jälkeen.

Kovasti ajatteluttaa ja surettaa monien ihmisten lomautukset. Varsinkin yrittäjät, joiden toiminta on pienimuotoista ja joilla ei ole suojapuskureita tällaisia vastoinikäymisiä varten. Samoin esiintyvät taiteilijat ja muusikot ovat ”leivättömän pöydän” ääressä, keikkojen peruuntuessa.

Luonnolle tästä ajasta on paljon hyötyä. Lukemani mukaan lintujen laulu kuuluu paremmin, kun liikenteen häly on vaimentunut. Venetsian kanaalien vesi on kirkastunut, meduusat nauttivat. Jossakin kaupungissa, en muista oliko kyseessä kiinalainen vai intialainen kaupunki, ensimmäisen kerran noin 30 vuoteen näkyy kaupungin ulkopuolella oleva vuoristo. Ilma on kirkastunut, eläimet vallanneet katuja. Eli luonnon tervehtyminen ei olekaan ”mission impossible”. Meidän piti vain huomata se näin karulla tavalla.

Minäkin sain aluksi läheisiltäni ehdottoman ”ulkonaliikkumiskiellon”,

vaikka en ikäni puolesta kuulukaan riskiryhmään. Nytemmin olen nauttinut kaupassa käynneistä ja kauppamatkalla tapaamieni tuttavien kanssa rupattelusta, turvavälit huomioiden. Sähköisistä yhteydenpitovälineistä puhelin on minulle ehdottomasti tutuin ja tärkein. Tutuksi ovat tulleet kuitenkin myös Skype ja Zoom. Kaikenlaista sitä vielä oppiikin.

Aikani kuluu hyvin lukiessa. Onneksi kävin kirjastossa, ennen kuin ne sulkivat ovensa. Syntymäpäivälahjaksikin tuli luettavaa. Aivovoimistelu sanaristikoiden parissa ja tietenkin sukki kutomista, kyllä siinä on virik-

keitä. Lisäksi televisio on huomionut karanteeniaikaa esittämällä vanhoja suomalaisia tv-sarjoja. Hyvin ovat kestäneet aikaa. Tällä hetkellä kukaan ei tiedä miten asiat etenevät, on hybridi-strategiaa, exit-strategiaa, niistä en ymmärrä, mitä ne ovat ja miten ne toimivat. Uskon vahvasti, että luonto ja Luoja pitävät huolen omistaan, meistä ihmisistäkin. *

**Satu Blomerus on
Opetushallituksesta eläköitynyt
asiantuntija**

Teksti ja valokuva TIINA KILVENSALMI

Kunniamerkki äitiydestä Irja Grönforsille

Tasavallan presidentti **Sauli Niinistö** on myöntänyt kiuruvetiselle Irja Grönforsille Suomen Valkoisen Ruusun I luokan mitalin kultaristein. 90-vuotias **Irja Grönfors** on suurperheen äiti, joka on saattanut maailmalle yhdeksän omaa lasta ja huolehtinut suvun sekä romani-kiertolaisten lapsista.

Porttilan talon ovi aukeaa, kun 90-vuotias Irja Grönfors tulee istuskelemaan rappusille. Äitienpäivä on jo ihan kynnyksellä ja kevätkin tekee hitaasti tuloaan. Linnut laulavat puissa ja piha odottaa haravointia. Irjan suu kääntyy hymyyn, kun aletaan puhella hänelle myönnetystä kunniamerkistä. Tasavallan presidentti Sauli Niinistön myöntämä kunniamerkki luovutetaan Irja Grönforsille äitienpäivänä. Tosin tänä vuonna juhlallisuuksien on peruttu koronaepidemian takia.

– Voi enhän minä ole menestynyt, minä olen vain tehnyt työtäni äitinä. Perheelleni on löytynyt aina aikaa, enkä minä ole tässä yksin ollut. Perheemme on aina vain kasvanut ja minä olen huolehtinut lapsista, lastenlapsista ja lastenlastenlapsista, Irja kertoo hymyillen.

Kun puhutaan äitiydestä Irjan silmät sädehtivät ja muistot kääntyivät menneeseen.

– Äitiys on minulle kaikki kaikessa. Olen aina tuntenut olevani niin valtavan onnellinen saadessani olla äiti. Olen iloinnut jokaisesta lapsestani. He ovat valtavan rakkaita minulle ja olen hoitanut niin monen muunkin lapset. Rakautta on riittänyt, koska minulla on niin laaja sydän, Irja kertoo painaessaan kätensä sydämensä päälle.

Tänä vuonna äitienpäivän kunniamerkkien saajille ei järjestetä juhlallisuuksia, vaan ne siirtyvät ensi vuoteen.

Silloin Irjakin aikoo olla paikan päällä, jos vain terveys sallii.

Nyt lapsiin ja muuhun perheeseen pidetään yhteyttä puhelimitse, koska poikkeusolojen takia myös Porttilan ovet käyvät vähemmän.

– Puhelinhan soi myötäjänsä ja me Feijan kanssa kannetaan huolta vieläkin jokaisesta lapsesta, vaikka vanhin heistä on jo seitsenkymppinen, Irja naurahtaa.

 Voi enhän minä ole menestynyt, minä olen vain tehnyt työtäni äitinä. Perheelleni on löytynyt aina aikaa, enkä minä ole tässä yksin ollut.

Äitinä kiertolaislapsillekin

Irja Grönfors (o.s. Piippo) tuli miniäksi Porttilan taloon vuonna 1949.

– Tulin romanitaloon eri heimosta. Anoppini pistikin minut alussa testiin, että osaanko kunnan leipätaikinan alustaa ja tehdä niistä leivät. Ja minähän osasin ja sain anopin hyväksynnän, Irja muistelee nauravaisena.

Irjalle ja **Feija Grönforsille** syntyi yhdeksän lasta. Äitiys tuntui aina ääretömän hyvältä. Uuden lapsen syntymä oli suuri ilon aihe Irjalle. Irja on joutunut kokemaan elämässään myös valtavan menetyksen, kun hänen Arto-poisensa kuoli liikenneonnettomuudessa 19-vuotiaana. Irja sanoo, että lapsesta luopumisen tuskan tietää hän, joka on menettänyt lapsensa.

Omien lastensa lisäksi Irja on huolehtinut myös suvun lapsista. Feijan Miranda-siskon menehtyessä vuonna 1966 Irja otti hänen neljä lastaan siipiensä suojaan.

Porttilan ovet olivat aina avoinna romaneille ja valkolaisillekin. Vuosikymmenet sitten moni romani eli vielä kiertolaiselämää ja useat pysähtyivät myös Porttilassa. Irja huolsi aina kiertolaislapsia. Kylvetti lapset saunassa ja puki heille omien lastensa puhtaat vaatekerat. Puhdisti pienet päät täistä ja rasvasi kuivat ihot. Kaiken Irja teki pyyteettömästi ja auttoi vielä laitapuolen kulkijoitakin, joille Porttilan ovet olivat avoinna.

– Meitä asui kolme perhettä tässä Porttilassa. Työtä riitti ja lapsista piti aina huolta kantaa. Oma aikaa ei siinä kyllä jäänyt, kun huolehti lehmistä, lampaista, pesi pyykkiä käsin ja teki ruokaa. Aamulla herätessä tuvan lattiakin oli täynnä kiertolaisia, Irja muistelee.

Porttilassa oli aina lapsilauma. Kun Irjan ja Feijan lapset alkoivat kasvaa, tuli lastenlapsia. Mummoksi Irja tuli 39-vuotiaana. Hänen oma lapsensa ei ollut paljon vanhempi kuin ensimmäisen lapsenlapsi.

Aliina-mummolta Irja on saanut hyviä neuvoja lasten kasvatukseen. Tärkein oppi oli, että lasten pitää käydä kouluja niin paljon kuin mahdollista. Lapsista vanhin, **Ilse Grönfors**, olikin ensimmäinen ylioppilaaksi kirjoittanut romani.

– Olen painottanut lapsilleni koulutuksen tärkeyttä ja rehellisyyttä elämässä. Myös usko jumalaan on merkityksellinen asia elämässämme. Feija siunaa vielä tänäkin päivänä lapset, kun he lähtevät talosta, Irja kertoo.

Irja on kokenut aina suunnatonta iloa, kun lapsi on löytänyt puolison tai

9 Työtä riitti ja lapsista piti aina huolta kantaa. Omaa aikaa ei siinä kyllä jäänyt, kun huolehti lehmistä, lampaista, pesi pyykit käsin ja teki ruokaa.

menestynyt elämässään. Tyttärestään **Malla Laitista**, hän oli ylpeä kun Malla sai kutsun Linnan juhliin vuonna 2006.

Vaikka elämä olikin raskasta ja työntäyteistä, Irja muistelee noita aikoja silmät täynnä onnea. Sunnuntaina hän viettää äitienpäivää aivan lähiperheensä kanssa ja lapset sekä nuoremmat sukupolvet soittavat hänelle.

Irjan elämässä on ollut tärkeintä osoittaa äidinrakkautta lapsille, olivatpa he sitten omia tai muiden lapsia. Irjan elämäntehtävänä on ollut olla äiti suuralle lapsiketralla ja sitä hän on edelleen. Siksi Irja Grönfors on kunniamerkkinsä ansainnut. *

Artikkeli on julkaistu Kiuruvesilehdessä 6.5.2020.

90-vuotiaalle Irja Grönforsille myönnettiin äitienpäivän kunniamerkki. Suomen Valkoisen Ruusun I luokan mitalin myöntää presidentti Sauli Niinistö.

Opiskelu voi olla oman näköistä

Mertsä Ärling

"Koska se puhui minun kieltäni, minun kehonkieltäni ja minun visuaalista kieltäni, se alkoi arjessani puhua." – Kun opiskelu voi olla oman näköistä ja vahvistaa kokemusta osallisuudesta yhteisössä ja yhteisön ulkopuolella.

Diakonia-ammattikorkeakoulun YAMK opinnäytetyössä selvitettiin, kuinka romanien kulttuurisensitiivinen kokemusasiantuntijakoulutus vaikutti osallistujien elämään ja motivaatioon.

Tsetanes naal- ja Nevo tiija -hankkeissa vuosina 2016-2018 haettiin keinoja romanien osallisuuden vahvistamiseen. Valtakunnallisten hankkeiden aikana etsittiin toimintatapoja siihen, miten koulutuspolkuja ja työllistyvyyttä voisi sujuvoittaa. Haasteina oli, etteivät

koulut ja oppilaitokset houkuttele nuoria ja nuoria aikuisia. Heidän osallistumisessaan ja urapoluillaan oli muitakin esteitä.

Suomen Romanifoorumissa (SRF) lähdettiin kehittämään 2017 romaneille kohdennettua kokemusasiantuntijakoulutusta yhdessä kentän romanitoimijoiden ja koulutuskumppani Seurakuntaopiston kanssa. Koulutus aloitettiin syksyllä ja maaliskuussa 2018 valmistui 14 koulutettua kokemusasiantuntijaa. Koulutuksesta saatu välitön palaute oli hyvää ja osa valmistuneista lähti suoraan jatko-opintoihin, joten prosessia oli syytä tutkia tarkemmin. Tutkimusaineisto muodostui neljän kokemusasiantuntijakoulutuk-

seen osallistuneen haastatteluista ja tutkimuksessa selvitettiin, minkälaisia olivat kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuneiden kokemukset koulutuksesta ja mitkä tekijät vahvistivat koulutusmyönteisyyttä ja osallisuutta. Tutkimuskysymyksenä oli: Kuinka rakentuu vähemmistön osallisuutta ja motivaatiota vahvistava koulutus osallistujien kokemuksen valossa? (Taustalla vaikuttaa romanien yhteiskunnassa ja historiassa muotoutunut vähemmistöasema.)

Tutkimuksessa tarkasteltiin aineistoa kulttuuriekologisen teorian lävitse. Teorian taustalla on runsas tutkimusaineisto vähemmistöjen koulumenestyksestä erityisesti afrikkalaisamerikka-

laisten lasten ja nuorten osalta. Teorian mukaan pakotettujen vähemmistöjen kokeman syrjinnän aiheuttama etään-tyminen valtaa pitävästä enemmistöstä on ollut vahvistamassa yhteisön kollektiivista identiteettiä. Se on tuottanut ajan saatossa erilaisia selviytymismekanismeja ja suojakeinoja yhteisön identiteetin turvaamiseksi "valkoisen" enemmistön kulttuurilta ja vaikutuksilta. Etäisyys järjestelmään ja yhteisön kokema osallisuuden puute muodostavat jännitteen, joka vaikuttaa koululaisten suoriutumiseen usein ristiriitaisena ja osin ratkaisemattomana. (Ogbu & Simons 1998.)

Kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistujilla oli huonoja kokemuksia peruskoulusta. Negatiiviset kokemukset kietoutuivat monisyisesti syrjinnän, identiteetin puolustamisen ja yhteiskunnan rakenteiden ympärille. Koulutukseen osallistumiseen ja sitoutumiseen vaikutti se, että koulutusta järjestivät yhteisössä arvostetut aikuiset romanivaikuttajat ja koulutus katsottiin ikään kuin jatkumona SRF:n toteuttamille Teema-päiville. Tutkimuksen mukaan koulutuksessa oli merkittävää se, että kokonaisuus ja koulutusprosessin omistajuus oli Suomen Romanifoorumin toimijoiden hallinnassa aina suunnittelusta toteutukseen ja arviointiin. Omistajuuden ollessa romaneilla itsellään, ryhmän autonomia vahvistui ja säilyi läpi koulutuksen. Seurakuntaopiston kouluttaja oli romaninyhteisön palveluksessa ja kumppanina. Kulttuurista identiteettiä ei horjuttettu vaan vahvistettiin tunnustamalla ja tunnistamalla oma ja yhteisön hiljainen tieto, kyvykyys, yhteisöllisyys sekä taito itseohjautua. Oli tärkeää, että ryhmän osallistujat olivat kaikki romaneita. Ryhmässä puhuttiin samaa kieltä ja tulittiin yhteisesti ymmärrettävästä sosiaalisesta tietovarannosta. Koulutuksessa huomioitiin hengellisyys yhtenä osana romani-identiteettiä. Hengellinen retoriikka ja käsitteet olivat tuttuja osallistujien omasta hengellisestä yhteisöstä, joten monia teemoja avattiin myös Raamatun kertomusten sisältöjen kautta.

Kun opiskeluprosessia ohjasivat romanit ja oppimista tehtiin romanien kanssa yhdessä, hartiast laskeutuivat ja ymmärryksestä tuli yhteistä. Tietoa käsiteltiin oman kulttuurin, yhteisön, perheen ja omassa kontekstissa; ns. "ulkopuolinen" tieto ei ollutkaan enää ulkopuolista tai muiden, vaan kuului juuri itselle ja oli osa omaa elämää. Tiedosta tuli omaa ja sen jakaminen voimautti sekä itseä että lähipiiriä. Se oli heti käytettävissä kotona ja omassa perhe- tai työpiirissä.

Turvallisesti integroitunut tieto, yhteinen prosessi, vahvistunut identiteetti ja itsetunto sekä kokemus itseohjautuvuuden lisääntymisestä auttoi purkamaan jännitettä, joka oli historian aikana syntynyt pääväestön hallitsemasta järjestelmästä ja vähemmistön toiseutetusta asemasta. Yhteisössä luotettiin rohkeasti omaan oppimisprosessiin, koska kulttuurinen identiteetti oli säilynyt ja vahvistunut ja pelko "valkolaistumisesta" oli hävynyt. Osallisuutta rakennettiin koulutusprosessissa yksilön ja yhteisön yhteisistä lähtökohdista käsin, ei ulkopuolelta.

Kathy Metsälä,
monikulttuurisuuskasvatuksen
lehtori, Seurakuntaopisto kathy.
metsala@seurakuntaopisto.fi

Metsälä, K. (2019) Kulttuurisensitiiviseen kokemusasiantuntijakoulutukseen osallistuneiden kokemuksia koulutuksesta sekä koulutuksen vaikutuksista osallisuuteen ja motivaatioon. (Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosionomi YAMK). Saatavilla <https://www.theseus.fi/handle/10024/262849>

Ogbu, J. & Simons, H. (1998). Voluntary and Involuntary Minorities: A Cultural Ecological Theory of School Performance with Some Implications for Education. *Anthropology & Education Quarterly* 29 (2), 155-188. Saatavilla <https://faculty.washington.edu/rsoder/EDUC305/OgbuSimonsvoluntaryinvoluntary.pdf> *

Romanikielen ja -kulttuurin oppiaine

Helsingin yliopiston romanikielen ja -kulttuurin oppiaineen yliopisto-opettajana aloitti **Anette Åkerlund** keväällä 2020. Hän kertoo, että romanikielen kursseille otetaan pääosin romaniopiskelijoita. Mukaan voi tulla kursseille paikan päälle tai opiskella etänä verkkokursseilla.

Kursseille pääsee Avoimen yliopiston kautta muutkin kuin Helsingin yliopiston opiskelijat. Romanikieli I -kurssilla käydään läpi koko Suomen romanikielen kielioppi ja romanikieli II -kurssilla tehdään romanikielisiä käännöksiä suomen kielestä romaniksi ja tuotetaan omia tekstejä romanikielellä. Syksyllä alkavalla romaneiden historia -kurssilla käydään läpi romaneiden tulo Intiasta eri reittejä Eurooppaan ja Pohjoismaihin. Lisätietoja mm. kurssi-ilmoittautumisesta voi kysyä Anetelta sähköpostitse anette.akerlund@helsinki.fi tai puhelimitse 029-414 0263.

Syksyllä alkavat kurssit:

- Romanikieli I -kurssi (syksy 2020 - kevät 2021)
- Romanikieli II -kurssi (syksy 2020 - kevät 2021)
- Romaneiden historia -kurssi (syksy 2020)

Tammikuussa alkavat kurssit

- Romanikulttuurin kurssi (koko kevätlukukausi 2021)
- Romanimusiikkikurssi (maalis- ja huhtikuu 2021)

Seuraava
lehti ilmestyy
loka-marraskuussa
2020.

Hyvää
Kesää
Latšo Diives
-lehden
lukijoille!

Latšo Diives -lehden ilmaistilaus

Kirjeposti-
merkki

Nimi

Osoite

Postinumero

Postitoimipaikka

Osoitteenmuutoksen yhteydessä tulee mainita myös entinen osoite.

Opetushallitus
Romaniväestön
koulutus
PL 380
00531 Helsinki